

Interdisciplinarnost u nastavi Glazbene umjetnosti

Ilčić, Paula

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:008229>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**



Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)



Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu

Osmi odsjek

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

PAULA ILČIĆ

INTERDISCIPLINARNOST U NASTAVI

GLAZBENE UMJETNOSTI

DIPLOMSKI RAD



ZAGREB, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VIII. ODSJEK

**INTERDISCIPLINARNOST U NASTAVI
GLAZBENE UMJETNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: Marina Novak, red. prof. art.

Komentori: Ante Kolak, izv. prof. dr.sc, Ana Čorić, mag. mus.

Student: Paula Ilčić, Glazbena pedagogija dvopredmetno, Pedagogija dvopredmetno

Ak. god. 2018./2019.

Zagreb, 2018.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

Marina Novak, red. prof. art

Potpis

U Zagrebu 30.listopada 2018.

Diplomski rad obranjen:

POVJERENSTVO:

NAPOMENA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

Sažetak:

Ovaj rad istražuje interdisciplinarni pristup učenju i poučavanju u nastavi Glazbene umjetnosti u gimnazijama. U radu se objašnjava pojam interdisciplinarnosti i proteže se pitanje kako je i na koji način moguće iskoristiti interdisciplinarnost u poučavanju u gimnazijama, kao i mogućnost korištenja glazbe kako bi se postigla interdisciplinarnost u ostalim nastavnim predmetima. Osim teorijskog djela, rad se sastoji i od empirijskog djela u kojem je opisana projektna nastava temeljena na interdisciplinarnome pristupu učenju i poučavanju.

Ključne riječi:

interdisciplinarnost u nastavi, projektna nastava, glazbeni predmeti u općeobrazovnim školama

Abstract:

This paper explores the interdisciplinary approach to teaching the Musical Arts in Gymnasiums. The paper discusses the notion of interdisciplinarity and raises the question of how to use interdisciplinarity in teaching in gymnasiums as well as the ability to use music to achieve interdisciplinarity in other subjects. In addition to the theoretical work, the paper consists of an empirical work describing project based on an interdisciplinary approach to learning and teaching.

Key words:

Interdisciplinarity in teaching, project based learning, music subjects in schools

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Pojam interdisciplinarnosti u suvremenoj nastavi.....	2
2.1. Podjela interdisciplinarnosti.....	4
2.2. Interdisciplinarnost, multidisciplinarnost, transdisciplinarnost.....	6
2.2.1. Interdisciplinarnost nasuprot multidisciplinarnosti.....	7
2.2.2. Interdisciplinarnost nasuprot transdisciplinarnosti.....	7
3. Značajke nastave Glazbene umjetnosti u Hrvatskoj.....	8
4. Mogućnost pojave interdisciplinarnosti u glazbenom obrazovanju u gimnazijama.....	10
4.1. Teorijska osnova za interdisciplinarni kurikulum nastave glazbe.....	10
5. Interdisciplinarne metode u nastavi glazbe.....	15
6. Korištenje glazbe kroz interdisciplinarnost u drugim nastavnim predmetima....	18
6.1. Povezanost.....	18
6.2. Korelacija.....	19
6.3. Integracija.....	20
7. Projektna nastava.....	21
7.1. Nastava.....	21
7.2. Značajke projektne nastave.....	23
7.3. Kako napraviti projekt u nastavi.....	25
7.3.1. Odabir teme.....	26
7.3.2. Osiguranje obrazloženja za odabir teme.....	27
7.3.3. Planiranje i početak projekta.....	27
7.3.4. Provedba projekta.....	28
7.3.5. Zatvaranje projekta.....	29
7.3.6. Evaluacija projekta.....	29

EMPIRIJSKI DIO DIPLOMSKOG RADA

8. Projektna nastava „S Wagnerom na terasi“.....	31
8.1. Uvod.....	31
8.2. Cilj projektne nastave „S Wagnerom na terasi“.....	32
8.3. Projektna pitanja.....	32
8.4. Način provođenja projektne nastave.....	32
8.5. Postupci i instrumenti.....	33

8.6. Organizacija projekta.....	34
8.7. Analiza rezultata.....	34
8.7.1. Rezultati ankete.....	34
8.8. Rasprava.....	41
9. Zaključak.....	42
10. Literatura.....	44
11. Prilozi.....	48

1. Uvod

Posljednjih desetljeća u znanosti uočavamo sve veći značaj koji se pridaje interdisciplinarnosti kao posebnome obliku poučavanja. Sve se više objavljuju zbornici usmjereni na interdisciplinarno promišljanje određenih tema, znanstveni časopisi objavljuju radove stručnjaka iz raznih područja, organiziraju se znanstveni skupovi na kojima izlažu znanstvenici iz raznih disciplina. Svi ovi razlozi predstavljaju poticaj da se u ovome radu raspravi o tome što je interdisciplinarnost, kako se definira kao termin i kako se može primijeniti kao metoda na nastavnim predmetima, a samim time i na nastavi Glazbene umjetnosti.

Rad je podijeljen na dva djela. Prvi dio govori o teorijskom pristupu pojmu interdisciplinarnosti, donosi definicije i načine na koje se ova metoda može primijeniti na nastavnim predmetima. U drugome se dijelu interdisciplinarnosti pristupa na empirijski način i opisuje se izvedba projektne nastave u sklopu nastave Glazbene umjetnosti, Povijesti, književnosti i Likovne kulture u srednjoj školi.

2. Pojam interdisciplinarnosti u suvremenoj nastavi

Pojam interdisciplinarnosti proizlazi iz Gardnerove teorije višestrukih inteligencija koja opisuje glazbu, pokret i vizualne slike kao specifične oblike znanja, jednako važne, ali jedinstvene, drugačije od razumijevanja govora i matematičkih procesa. Osnovni cilj današnjeg obrazovanja uključuje razvoj razumijevanja složenih koncepata, sposobnost generaliziranja, kritiziranja, kreativnosti i inovacije. Fraza „učiti kako učiti“ izražava novu tvrdnju da je proces dolaska do nekog cilja jednako važan, ako ne i važniji od samoga cilja. Kako bi se čovjek u potpunosti razvio, nužno je da poveže višestruke inteligencije s osnovnim ciljevima današnjega obrazovanja te da put dolaska do novih spoznaja prihvati kao jednako važan proces. (Gardner, prema Snyder 1995)

Višestruke su inteligencije osnova interdisciplinarnosti koja obuhvaća sva njihova načela. U knjizi „Integrirano poučavanje“ (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 22) navodi se kako se „pokušaji povezivanja učenikovog procesa učenja iz različitih disciplina u cjelinu koja objašnjava neku pojavu, pojam, središnju misao ili temu nazivaju različitim imenima koja uglavnom imaju isto ili slično značenje.“ Ti su nazivi interdisciplinarna nastava, integrirana nastava, integrirani kurikulum, tematska nastava, holistička nastava i mnogi drugi. Interdisciplinarnost u sebi ima pojam discipline. Sve se discipline (znanstvene i umjetničke) u školama uče kao zasebni nastavni predmeti, stoga je u ovom radu izabran pojam *interdisciplinarnost* koji opisuje njihov međudnos unutar škole. Stjecanje cjelovite slike o nekoj pojavi, predmetu ili području glavna je značajka interdisciplinarnog učenja i poučavanja. Činjenica je da se kompleksna objektivna stvarnost ne može u cjelovitosti spoznati ako je stečena s gledišta pojedinih, međusobno nepovezanih znanosti / umjetnosti, odnosno nastavnih predmeta „jer život nije ni matematika, ni fizika, ni kemija, ni glazba, ni umjetnost uopće, nego je sve to zajedno i još mnogo toga jer kao cjelina nije samo zbroj pojedinih elemenata.“ (Rojko 1996:115). Stoga je stvarnost jedna cjelina u kojoj je sve povezano, a interdisciplinarnost je metoda kojom to ostvarujemo u nastavi.

Pojam *interdisciplinarnost* u svijetu obrazovanja dobio je mnoge definicije. Tako Klein kaže: „U pedagoškom smislu, pod pojmom interdisciplinarno poučavanje misli se na proces izgradnje znanja u kojem se problem analizira primjenjujući različite disciplinarn pristupe što u konačnici omogućuje interdisciplinarno razumijevanje, integriranje znanja i razmišljanja“ (Klein 2006: 20 prema Kostović-Vranješ, Šolić, 2011). Prema Jensenu je (2013) interdisciplinarno učenje proces sličan načinu na koji ljudski mozak prirodno uči. Riječ je o učenju iz više izvora kroz koje se pojava promatra s gledišta različitih nastavnika. Zbog toga je

interdisciplinarnost idealna za učenje i poučavanje jer se kroz interdisciplinarno poučavanje provlače slični načini djelovanja. Uzimajući u obzir različita razmišljanja, kod interdisciplinarnog pristupa do cilja se dolazi promatrajući problem iz puno kutova i izvora. Također, interdisciplinarni pristup učenju najbolje odgovara učenju u stvarnome životu jer u njemu neprestano povezujemo različita područja te im dajemo novu kvalitetu i značenje. Upravo zato on odgovara svakome učeniku jer omogućava planiranje aktivnosti prema potrebama učenika. Buljubašić-Kuzmanović koristi termin *integrativno učenje* te navodi kako je ono „usmjereno aktivnostima kao metodičkom načelu nastave, a odnosi se na to da učenik i nastavnik zajednički pokušavaju nešto učiniti, prakticirati, raditi, aktivirajući pritom što više osjetila. Učenje i rad, mišljenje i djelovanje, škola i život, potrošnja i proizvodnja, razum i osjetilnost ponovno se međusobno približavaju, a teorija i praksa doživljavaju se cjelovito“ (Gudjons 1987 prema Terhart 2001: prema Buljubašić-Kuzmanović 2007:185). Brajković i Čudina-Obradović (2009) definiraju integrativno poučavanje kao „planiranje i organiziranje poučavanja u kojem se međusobno povezuju različite discipline, područja i predmeti, s ciljem postizanja dubokog razumijevanja određenog sadržaja i istodobnog ovladavanja vještinama čitalačke, matematičke, prirodoslovne, računalne i umjetničke pismenosti, kao i vještinama kritičkog i kreativnog mišljenja“ (Brajković, Čudina-Obradović 2009:23). Autorice navode i glavna obilježja integrativnog poučavanja (ibid., 23):

1. Sadržaj učenja odnosi se na stvarne pojave i pojmove iz života i svijeta koji okružuje učenike;
2. Važna znanja i činjenice organiziraju se u cjelinu koja objašnjava proučavanu pojavu bez obzira na područje;
3. Sadržaj učenja i stvarni svijet povezuju se pomoću primjene naučenog i putem rješavanja problema u stvarnosti;
4. Mijenja se uloga učitelja i učenika, učenik samostalno radi, učitelj pomaže pri organizaciji, planiranju i učenju potrebnih vještina;
5. Znanje se ne provjerava testom ili mehaničkom reprodukcijom naučenoga, nego dobivenim rezultatom, uratkom, rješavanjem problema i primjenom naučenog (autentično ocjenjivanje);
6. Naglasak je na razumijevanju koje proizlazi iz uočavanja osnovnih i najvažnijih pojmova;
7. Učenici imaju dovoljno vremena postići razumijevanje i povezati bitne pojmove s pojavama u stvarnosti;

8. Učenici se potiču na intenzivno (dubinsko) proučavanje najvažnijih pojmova, a iz sadržaja se izbacuje ono što je manje važno za razumijevanje.

2.1. Podjela interdisciplinarnosti

Snyder (2001) govori o povezivanju disciplina pomoću *povezanosti, korelacije i integracije*. *Povezanost* se najčešće primjenjuje u školi i najpopularniji je oblik interdisciplinarnosti. Kako joj samo ime govori ona međusobno povezuje discipline. U ovom načinu interdisciplinarnosti materijali ili koncepti iz jedne discipline (nastavnih predmeta u školi) koriste se kako bi pomogli u učenju i poučavanju koncepata iz drugih kurikularnih područja. Primjer je povezivanja i dodatno objašnjenje ovakvoga načina interdisciplinarnosti kroz predmet glazbene umjetnosti da učenici uče kroz glazbu, ali ne i o glazbi.

Interdisciplinarnost je u *korelaciji* uspostavljena u dvije ili više disciplina (nastavnih predmeta u školi) kroz zajedničke materijale i aktivnosti. Ovdje je potrebno da nekoliko nastavnika zajedno surađuju i dogovore korelaciju tako da u isto vrijeme uče o zajedničkoj temi koristeći iste materijale. Na primjeru iz Glazbene umjetnosti može se napraviti korelacija između nastavnih predmeta Povijesti i Glazbene umjetnosti te će se učiti o zajedničkoj temi u isto vrijeme, a nastavnici će koristiti iste materijale. Kod korelacije, međutim, nije osmišljen plan razvitka važnih ideja kroz discipline kako bi se formirala generalizacija. Primjer korelacije može biti upoznavanje baroka kao stilskog razdoblja u Glazbenoj i Likovnoj umjetnosti, Povijesti i Hrvatskome jeziku pri čemu nastavnici poučavaju pomoću istih metoda, ali svatko u svojem području rada.

Integracija podrazumijeva pronalazak opsežne teme koja se dotiče mnogih disciplina, tako da se u svakom području može istraživati središnja tema na smislen način. Ono što se integracijom postiže, mogućnost je da se odabranu temu prouči kroz više nastavnih predmeta te se na taj način stvara prilika da učenici o toj temi nauče i iz drugih izvora, uključujući i onaj izvor koji im daje nastavni predmet iz kojega tema potječe. Iz toga razloga učenici kroz integraciju imaju priliku dobiti opsežno znanje o zadanoj temi iz svakoga nastavnog predmeta koji je uključen u integraciju. Ovdje se potiče primjena i sinteza svih ideja iz jedne discipline u drugu što vodi učenike razvitku boljega razumijevanja i kritičkoga razmišljanja kroz usporedbu ideja. Primjer je integracije u školi projekt uključen u ovaj diplomski rad, „S Wagnerom na terasi“ u kojem se o djelima Richarda Wagnera i njegovome životu raspravljalo na temelju spoznaja iz Povijesti, Hrvatskoga jezika, Likovne i Glazbene umjetnosti.

Brajković i Čudina-Obradović (2009) govore o tri veće skupine oblika integriranoga poučavanja: *korelacija*, *tematsko poučavanje* i *poučavanje projektom*. *Korelacija* je oblik integriranog poučavanja u kojemu se isti pojmovi ili pojave spominju, opisuju ili primjenjuju u dva ili više različitih predmeta (područja), ujedno je i „najlabaviji“ stupanj integracije koji je prisutan i u tradicionalnoj nastavi. Najjednostavniji oblik korelacije u predmetnoj nastavi provodi se kad se učitelji različitih nastavnih predmeta dogovore da će istodobno obrađivati isti pojam u različitim nastavnim predmetima. *Tematsko poučavanje* oblik je integriranog poučavanja u kojemu se samostalno i aktivno učenje organizira oko jedne središnje teme te se o nekom problemu, pojmu ili pojavi uči interdisciplinano, s više gledišta. Ovdje se pozornost usmjerava na temu, a vještine se usvajaju tijekom stjecanja znanja. Kao primjer navodi se pisanje koje se ne uvježbava kroz ponavljanje pisanja istih riječi, nego se od učenika traži da zapisuju i na taj način prate temu. Tako se nastoji ostvariti samostalnost rada i suradničko učenje, povećati motivacija, smislenost, povezanost područja te povezanost učenja i života. *Poučavanje projektom* oblik je integriranoga poučavanja u kojem je osobito izražena učenikova aktivnost. Učenje putem projekta planira se oko stvaranja i izvedbe rada nekim proizvodom. Projekt je i vremenski, i sadržajno određen. Nudi se više samostalnih izbora, tema, načina rada i načina prezentacije rezultata. Ono pripada u istraživačko poučavanje pomoću kojega učenici istražuju kako funkcioniraju predmeti i što je uzrok pojavama u okolini koja ih okružuje. Pritom uče na tri različite misaone razine: na konkretnoj razini (npr. ovladavanje predmetima, sastavljanje, građenje) na simboličkoj razini (npr. grupiranje predmeta i slika predmeta prema sličnosti) i na apstraktnoj razini (npr. traženje bitnoga svojstva). Poučavanje projektom na taj način zadovoljava sve zahtjeve integriranoga poučavanja. Na sličan način su Bognar i Matijević (2002) podijelili interdisciplinarnost u tri skupine; *integracija sadržaja* (povezivanje sadržaja unutar jednog nastavnoga predmeta), *korelacija sadržaja* (povezivanje sadržaja kroz nekoliko različitih nastavnih predmeta) i *koncentracija sadržaja* (način postizanja povezivanja nastavnog sadržaja što uključuje psihološki, konceptualni, personalni, etički, metodički i enciklopedijski sadržaj).

Kostović-Vranješ i Šolić (2011) dijele interdisciplinarnost na tri modela: *model povezivanja*, *model zajedništva* i *model partnerstva*. U *modelu povezivanja* pomoću određenih materijala i koncepata umrežuju se sadržaji dva različita nastavna predmeta, bira ga i izvodi jedan nastavnik koji samostalno određuje kada će sadržajem drugoga nastavnog predmeta nadopuniti ono što poučava na svojem nastavnom predmetu. U *modelu zajedništva* sudjeluju dva ili više nastavnika te se dogovaraju koju će temu poučavati tako da jedan započne temu te se nakon toga započinje

s integracijom nastavnih sadržaja. U *modelu partnerstva*, temu koja se uzima, poučava više nastavnika zajedno u jednoj prostoriji. Za ovaj je model važan suradnički odnos i timski rad nastavnika kako bismo našli temu, odredili ciljeve, napravili materijale, planirali tijekom rada i na kraju realizirali nastavu. Kod modela partnerstva nastavni predmeti, koji se poučavaju, postaju ravnopravni i imaju jednak doprinos samome cilju poučavanja.

Iz svega navedenoga vidimo da je interdisciplinarno učenje i poučavanje važno za obrazovanje općenito po čemu možemo zaključiti i da ga možemo primijeniti i kod svakoga nastavnog predmeta. Nastavnik, koji koristi interdisciplinarne metode, zna kako kreirati okruženje za učenje u kojemu se istražuje s više različitih gledišta. Za razliku od sasvim suprotnoga modela, u kojemu je cilj voditi učenike prema jednim zajedničko prihvaćenim, točno određenim shvaćanjima umjetnosti, uz pomoć interdisciplinarnoga učenja, koje teži otvorenosti, stvara se mogućnost pronalaska novih ideja koje kasnije mogu postati prihvaćene definicije s određenom strukturom. Takvo interdisciplinarno središte pozornosti zahtijeva da se uspori, ostane u trenutku, razvije tolerancija na dvosmislenost i zbunjenost, spremnost da se slijedi tijekom misli učenika, i najvažnije, težnja za uspoređivanjem, odražavanjem misli, analognim mišljenjem i zaigranošću. Interdisciplinarna pedagogija također uključuje rad koji učenicima omogućuje da samostalno izgrađuju svoje znanje. Povezivanje činjenica pojavljuje se u živim raspravama, u pitanjima koja učenici sami postavljaju i u primjerima koje uzimaju iz drugih konteksta i nastavnih predmeta. Projekti, koji pozivaju na improvizaciju, analizu, evaluaciju i/ili izvedbu, također vode učenike da razmišljaju racionalno, konkretno, opipljivo, podložno ispravljanju i dostupno kako bi ga mogli dijeliti s drugima. Nastavnik, koji radi interdisciplinarno, učenicima pruža mogućnost za rad na različitim idejama i konceptima koje će povećati integrativno mišljenje učenika.

2.2. Interdisciplinarnost, multidisciplinarnost, transdisciplinarnost

Interdisciplinarnost se često veže i uz *multidisciplinarnost* i *transdisciplinarnost* zbog sličnosti njihova značenja. Kako bi se dobio bolji uvid u interdisciplinarne metode i njihovu primjenu u nastavnom procesu, potrebno je osvrnuti se i na značenje multidisciplinarnosti i transdisciplinarnosti.

2.2.1. Interdisciplinarnost nasuprot multidisciplinarnosti

Kada govorimo o povezivanju više disciplina, moramo imati na umu da je nastavniku u zajedničkom procesu rada uvijek primaran njegov vlastiti nastavni predmet, kroz čiju prizmu on promatra sve što se u tom procesu događa. To znači da će nastavnik Glazbene umjetnosti imati na umu doprinos glazbe za cilj započetoga projekta, dok će nastavnik Matematike u toj istoj nastavi traženi cilj spoznati s gledišta matematike. Ovako uspostavljena zajednička nastava nije interdisciplinarna nego multidisciplinarna. *Multidisciplinarnost* označava povezanost nastavnih predmeta i u biti nije integrativna, već nadopunjavajuća, što znači da će se kroz zajedničku nastavu nastavni predmeti dopunjavati kako bi došli do jasnije predodžbe o zadanoj temi (Thompson Klein 1990). Kroz multidisciplinarnost nastavnici ne ostvaruju interakciju jer nema vidljive povezanosti njihovih nastavnih predmeta niti stvarne suradnje. Suradnja radi projekta ne obogaćuje uključene nastavne predmete niti ih mijenja, a zbog nedostatka interakcije i komunikacije želje za suradnjom postaju prolazne. Multidisciplinarnost se odnosi na zajedničko predstavljanje gledišta različitih akademskih disciplina o nekoj tematici, odnosno problematici koja im je svima zajednička. Na taj način omogućuje se uspoređivanje tih gledišta, ali se pritom ne ide prema međusobnom povezivanju, odnosno integriranju tih gledišta (Repko 2008).

2.2.2. Interdisciplinarnost nasuprot transdisciplinarnosti

Razlika je između interdisciplinarnosti i transdisciplinarnosti u različitosti pristupa nastavnim predmetima. Interdisciplinarnost se oslanja na gledište, koncepte, teorije i metode nastavnih predmeta kako bi se razvilo interdisciplinarno razumijevanje za određeni problem. *Transdisciplinarnost*, kao i interdisciplinarnost, opisuje suradničko istraživanje i rješavanje problema koje, za razliku od interdisciplinarnosti, prelazi granice discipline i društvena područja tako da uključuje sudionike iz javnosti i privatnosti, dakle osobe koje ne sudjeluju u obrazovnom procesu. Transdisciplinarnost se razlikuje od interdisciplinarnosti po tome što teorije, koncepte i metode ne posuđuje iz jedne discipline, nego ih primjenjuje na druge discipline koje su zainteresirane za isti problem. Ona nadmašuje nastavne predmete što je čini primjenjivom na više polja znanosti.

3. Značajke nastave Glazbene umjetnosti u Hrvatskoj

Nastava Glazbene umjetnosti u srednjoškolskom obrazovanju pripada umjetničkom području, kako piše u *Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*¹ (MZOS 2011), a svrha je toga područja „osposobiti učenike za učenje i razumijevanje različitih vrsta umjetnosti kako bi mogli što bolje razumjeti sebe i svijet pomoću umjetničkih djela i medija, ali i izraziti svoje osjećaje, iskustva, ideje i stavove umjetničkim aktivnostima i stvaralaštvom“ (Senjan 2017:33). NOK (MZOS, 2011) teži prijelazu s tradicionalnoga odgojno-obrazovnog sustava usmjerenoga na prenošenje činjeničkoga znanja na razvoj kompetencija učenika i osnaživanje odgojne dimenzije u nastavnome procesu. Preporuča nove metode u nastavnome procesu kao problemsko učenje, učenje u parovima i skupinama, istraživačku, iskustvenu i projektnu nastavu te upotrebu multimedijuskog i interdisciplinarnog pristupa. U nastavi Glazbene umjetnosti vrednovanje obrazovnih ishoda ostvaruje se kroz usmeni ili pisani oblik provjere usvojenosti znanja, poznavanje glazbene literature te kroz samostalni rad, aktivnost i zalaganje. Glavna aktivnost općega glazbenog obrazovanja u srednjim školama trebala bi biti aktivno slušanje i upoznavanje glazbe. Međutim, prema dijakronijskome modelu², nastava se koncipira kao povijest glazbe i prati kronološki razvoj glazbe od pretpovijesti do pravaca 20. stoljeća, što se često u praksi pretvara u stjecanje znanja o glazbi s vrlo malo slušanja, najčešće zbog vremenskog ograničenja nastave na jedan sat tjedno (NOK, MZOS 2011, Nastavni plan za srednje škole 1994). Oblicima zatvorenoga kurikulumu doprinose i udžbenici koji sadržavaju detaljne i opširne sadržaje određene službenim nastavnim programom. „Takav način rada sputava otvoreniji pristup u poučavanju, aktivno i suradničko učenje te kvalitetnije upoznavanje glazbe koje ima veći značaj u razvoju kritičkog mišljenja potrebnoga za estetski razvoj učenika.“ (Senjan 2017:34).

Prema važećem Nastavnom programu za srednje škole (1994), nastava Glazbene umjetnosti izvodi se tijekom svih četiriju razreda u općim, jezičnim i klasičnim gimnazijama sa satnicom jedan sat tjedno. U prirodoslovno-matematičkim gimnazijama izvodi se tijekom prvih dvaju razreda sa satnicom jedan sat tjedno dok se u prirodoslovnim gimnazijama izvodi samo u četvrtome razredu i to sa satnicom dva sata tjedno. U općim gimnazijama moguća je izborna nastava Glazbene umjetnosti i to od drugog do četvrtog razreda gimnazije sa satnicom dva sata

¹ Napomena: dalje u tekstu koristit će se kratica „NOK“

² *Dijakronijski model* – striktno kronološka koncepcija povijesti glazbe i njenih stilova, od prvih poznatih početaka do glazbe našeg vremena, „šetnja kroz povijest“ (Rojko, 2001)

nastave tjedno. Aktivno muziciranje u hrvatskim općeobrazovnim srednjim školama moguće je samo kao izvannastavna glazbena aktivnost (zborsko pjevanje, komorni ansambli, vokalno-instrumentalni sastavi, folklorne i plesne skupine, sviranje instrumenata...) što ovisi o pojedinoj školi i njezinim mogućnostima (kompetencije i ambicije nastavnika Glazbene umjetnosti, sklonosti učenika te materijalni uvjeti i politika škole). Nadalje, u nastavnom planu i programu iz 1994. piše kako je cilj nastavnoga predmeta Glazbena umjetnost sveobuhvatan odgoj mladih u kulturi, odgoj poznavatelja temeljnih značajki glazbe i po mogućnosti, aktivnog sudionika u glazbenom životu svoje životne sredine. Zadaci predmeta Glazbena umjetnost nastavak su osnovnoškolskoga obrazovanja i uključuju upoznavanje izražajnih sredstava glazbe i njezinih sastavnica, slušnu i teorijsku nadopunu poznavanja izvođačkih sastava, upoznavanje glazbenih oblika i vrsta glazbenih djela svjetske, hrvatske i suvremene literature i podataka o njihovim stvarateljima, razvijanje i stjecanje znanja i novih spoznaja o Glazbenoj umjetnosti, osposobljavanje učenika da na temelju stečenoga znanja mogu samo približno procijeniti umjetničku razinu djela koja slušaju te poticanje na praćenje glazbenoga (i cjelokupnoga umjetničkoga) života uže i šire životne sredine. Ti zadaci mogu biti podijeljeni u četiri skupine (Rojko 2005 prema Senjan 2017):

1. upoznati i naučiti pojavne oblike glazbe;
2. upoznati, naučiti, zapamtiti određen (što veći) broj glazbenih djela;
3. upoznati, naučiti neke osnovne i važne podatke iz glazbene povijesti;
4. steći glazbeni ukus.

4. Mogućnost pojave interdisciplinarnosti u glazbenom obrazovanju u gimnazijama

Kako bismo pobliže objasnili mogućnost pojave interdisciplinarnosti u glazbenome obrazovanju, važno je osvrnuti se na teorijske osnove koje glazbeno obrazovanje vežu s interdisciplinarnim kurikulumom, kao i na konceptualno razumijevanje interdisciplinarnih nastavnih metoda.

4.1. Teorijska osnova za interdisciplinarni kurikulum nastave glazbe

Interdisciplinarna pedagogija uključuje stvaranje prostora u kurikulumu kako bi učenici mogli istraživati povezanost glazbe s disciplinama koje su usko vezane uz glazbu. Glazba općenito uključuje sve oblike glazbenoga angažmana: slušanje, pjevanje, sviranje, skladanje, improviziranje, kretanje i smještanje glazbe u vrijeme i mjesto te razumijevanje glazbe u svim njezinim pojavnostima. Zbog toga što je glazbu lako povezati s mjestom i vremenom iz kojega proizlazi i načinom na koji ljudi sudjeluju u zajedničkomu životu, ona često uzima obrasce iz tih područja ljudskoga djelovanja. Mnogi izvori inspiracije za kompoziciju i improvizaciju proizlaze iz disciplina i iskustva izvan same glazbe te nas ona tako poziva da razmatramo ne samo ono kakva glazba jest, nego i poruku koju ona nosi. Takav pristup glazbi u obrazovanju učenicima omogućava da bolje razumiju svrhu i smisao glazbe i da poštuju bezbrojne načine na koje ih ona može dotaknuti (Abril i Gault 2016).

Interdisciplinarni pristup učenju i poučavanju u školama svakako je jedan od onih pristupa koji su uspješni u razvijanju vještine i znanja učenika. Međutim u svijetu postoji malo istraživanja u kojima se istražuje upravo interdisciplinarni pristup učenju i poučavanju i njegova djelotvornost za sve nastavne predmete pa tako i za Glazbenu umjetnost. Jedno je od istraživanja ono koje je provela Šulentić Begić 2006. godine gdje je uočeno da petero od 21 nastavnika provodi interdisciplinarnu nastavu i to najčešće u korelaciji s Hrvatskim jezikom, Vjeronaukom, Poviješću, Likovnom umjetnošću i Geografijom. Iz toga proizlazi da je većina nastavnika glazbe bila svjesna da je glazba neprikazivačka umjetnost te da je korelacija moguća jedino sa sadržajima iz književnosti, geografije, povijesti te likovne umjetnosti (Šulentić Begić 2006 prema Šulentić Begić i Begić 2013). Prema Zadnik (2013) sve više nastavnika nastoji unaprijediti svoje poučavanje i učenje pomoću interdisciplinarnih metoda. Nastavnici također pokazuju sve veću želju za korelacijom s nastavnicima drugih nastavnih predmeta u školama. To nam potvrđuje kako su se u obrazovanju postigla dva važna cilja: učinkovito obrazovanje budućih nastavnika i promoviranje suradnje između obrazovnih i kulturnih institucija i njihovih

sudionika. Također, navodi se kako je nastavnicima Glazbene umjetnosti omogućeno kvalitetno obrazovanje koje ih potiče na razvoj odgojno-obrazovnih kompetencija. U istraživanju „Utjecaj međuprožimanja nastave Glazbene umjetnosti i Hrvatskoga jezika na stavove, motivaciju i znanje učenika“ (Horvat i Slovaček 2013) uočeno je kako se upravo kroz ovu korelaciju Glazbene umjetnosti i Hrvatskoga jezika pokazalo da se može utjecati na stavove ispitanika, na primljeno i obrađeno znanje te na motivaciju ispitanika da na gradivo gledaju kao na jednu zaokruženu cjelinu koja će im omogućiti da razumiju cijeli jedan kontekst. Međusobnim povezivanjem nastavnih predmeta i uviđanjem veza među njima može se bolje razumjeti stvarni svijet, a to je u biti ono što predstavlja integraciju znanja.

U obzir se mora uzeti i namjera s kojom nastavnik prilazi interdisciplinarnome učenju i poučavanju. Iako je najvažnije da učenici steknu znanje i nešto nauče, svrha interdisciplinarnoga učenja i poučavanja je i međusobna suradnja nastavnika i učenika, odgoj učenika i socijalni odgoj, to jest, pomoć učenicima da nauče djelovati na zahtjeve društva.

Iako interdisciplinarni pristup učenju i poučavanju može biti djelotvoran i donijeti rezultate, neki autori, poput primjerice Rojka i Wigginsa, smatraju da je u slučaju Glazbene umjetnosti učenje glazbe u svrhu same glazbe jedino što je potrebno. Oni smatraju da ne postoji neka dodatna potreba povezati glazbeni kurikulum s ostalim nastavnim predmetima. Wiggins i Wiggins (1997: 39) tako govore da „dobar glazbeni kurikulum izlazi iz procjene glazbenih potreba prema učenicima.“ Rojko u svojoj knjizi „Metodika nastave glazbe, Teorijsko-tematski aspekti“ (2012) navodi kako se u nastavnim programima i metodičkoj literaturi glazbi pripisuju ciljevi koji nisu ni u najmanjem smislu povezani sa samom glazbom. Ti ciljevi, kako ih navodi Rojko, „razvoj su poželjnih socijalnih čuvstava, solidarnosti, suradnje, pomoći, kolektivnosti, socijalističkih ideala i uvjerenja, religioznih i nacionalnih osjećaja, patriotizma, internacionalizma i socijalističkog humanizma, ljubavi prema vlastitoj zemlji i tekovinama njezine bogate revolucionarne prošlosti, radnih navika, zdravih ideala, moralnih kvaliteta, zdravlja, pa čak i – svijesti samoupravnog odlučivanja!“ (Rojko 2012:31). Nadalje, Rojko objašnjava kako su gore navedeni razlozi jedini razlozi zbog kojih je glazbeno obrazovanje ušlo u školstvo, iz čega možemo zaključiti da je svrha glazbe u školstvu samo ta da nas uči drugim nastavnim predmetima i pojavama, što je po njegovom mišljenju pogrešno. Upravo suprotno, na Glazbenoj bi se umjetnosti glazba trebala učiti isključivo zbog nje same. Rojko u svojoj knjizi kaže „Glazba je prisutna u programima škola otkako takvih škola ima. Njezina se prisutnost u različitim vremenima opravdavala različitim razlozima, ali su ekstrinzični razlozi bili gotovo uvijek među najčešće navođenima. Za cijelu je povijest glazbene nastave do danas karakteristična činjenica da u potrebu glazbenog odgoja gotovo nitko nije sumnjao, a osnovni

argument za takav pozitivan stav bila je vjera u odgojnu moć glazbe, vjera da se glazbom mogu postići odgojni učinci koji nisu glazbene prirode. Prisutnost glazbe u školi opravdavala se, dakle, razlozima koji leže izvan glazbe“ (Rojko 2012:31). Prema Rojku je današnja nastava glazbe organizirana kao otvoreni model u kojemu je recepcijski dio dominantan, a ostale su aktivnosti varijabilne. Dakle, danas bi u školama učenici trebali primati glazbu i učiti o njoj slušajući poznata djela i melodije, a ostale glazbene aktivnosti kao što su sviranje i pjevanje, trebale bi biti ovisne o nastavnicima koji predaju Glazbenu umjetnost ili Glazbenu kulturu. Iz toga su razloga aktivnosti, koje pripadaju aktivnom muziciranju, svedene na minimum. Po ovome stavu Glazbena bi umjetnost trebala služiti samo za učenje same glazbe i u svim njezinim pojavnostima te se ostale umjetnosti ne bi trebale povezivati s glazbom. Svrha učenja glazbe u školama je da učenici nauče osnovne koncepte glazbe i glazbene pojmove i na temelju tih koncepata izlazi dobar glazbeni kurikulum. Iz toga razloga nastavnici Glazbene umjetnosti odabiru najprikladnije glazbene primjere za ono što se u određenom trenutku u nastavi treba naučiti, taj glazbeni primjer mora biti jednostavan i jasan kako bi se učenicima na najjednostavniji način približila složenost glazbenih djela. Međutim, iako se ovakvi kriteriji mogu naći i u kanonskim djelima iz klasične glazbene literature, moguće ih je naći i u najjednostavnijoj pjesmi koju slušaju učenici srednjih škola. Ako se dogodi da nastavnik Glazbene umjetnosti uzme kao primjer jednu pjesmu takve prirode, kao što je ona koju slušaju učenici srednjih škola, taj nastavnik mora uzeti u obzir da više ne uči učenike samo koncepte vezane jedino uz glazbu, nego sa sobom povlači i ciljeve koji su vezani uz druge nastavne predmete koje taj učenik u školi sluša jer je to dio svakodnevnoga života učenika. U tom su slučaju ciljevi Glazbene umjetnosti, osim onih glavnih, i oni sporedni koji nisu na izravan način povezani sa naukom Glazbene umjetnosti. „Iako je kvalitetno učenje kvalitetne glazbe glavni cilj glazbenog obrazovanja, svrha programa glazbene umjetnosti može se uvelike poboljšati ako glazbeni pedagozi prihvate da njihov posao više ne obuhvaća samo poučavanje glazbe, nego i asistiranje drugim nastavnim predmetima kao što su Povijest, Hrvatski jezik itd.“ (Levenduski 2005:11) Kao što je već navedeno, mišljenja su o tome kako pristupiti interdisciplinarnosti u predmetu Glazbene umjetnosti podijeljena. Za razliku od mišljenja da nije potrebno povezivati Glazbenu umjetnost s ostalim nastavnim predmetima, postoji stav da je ta povezanost poželjna i da opsežno glazbeno obrazovanje zapravo prihvaća interdisciplinarnu metodu. Na taj način možemo povezati koncepte, izvedbe i stvaranje glazbe s drugim nastavnim predmetima kao što su povijest, književnost, jezici i drugi nastavni predmeti. Kako bi nastavnik Glazbene umjetnosti uspio u potpunosti iskoristiti interdisciplinarnost i ono što ona nudi, najprije bi trebao naučiti koristiti oblike glazbenog stvaralaštva te i njih iskoristiti u poučavanju i učenju učenika.

Nastavnici kao primjer koriste glazbena djela kako bi poučavali glazbu, razvijali glazbeno znanje, kako bi gajili duboko razumijevanje i kako bi pozvali učenike da cijene glazbu. Kako bi znali iskoristiti mogućnosti interdisciplinarnog pristupa, od nastavnika se očekuje i zahtijeva da razumiju i koriste metode iz raznih područja rada, a kako bi znali uključiti i povezati ostale nastavne predmete u svoj, moraju znati odgovoriti na pitanje koji je cilj interdisciplinarnosti i promiče li interdisciplinarni pristup povezanost glazbe s ostalim nastavnim predmetima. Ova je procjena potrebna kako bi se odredilo što je potrebno da bi učenici proširili svoje znanje. Kako bi se odgovorilo na pitanje da li je interdisciplinarnost u nastavi glazbe prihvatljiva, ona se u cjelovitosti mora sagledati s više strana.

U nastavu glazbe se kroz interdisciplinarnost unosi mnogo metoda pomoću kojih se može učiti o vrstama glazbe te značajkama unutar glazbe, ali i o ostalim nastavnim predmetima. Primjer interdisciplinarnosti u glazbi, koji će biti prikazan u ovome radu, proveden je kroz projektnu nastavu „S Wagnerom na terasi“ kroz koji su učenici uz razne aktivnosti (izrada muzeja o Richardu Wagneru i kavane iz razdoblja života Richarda Wagnera, bilježenje događaja pomoću fotografija i kamere) i uz mnoge spoznaje koja su dobili kroz druge nastavne predmete, naučili o glazbi Richarda Wagnera, ali i o životu kojim se živjelo u tome povijesnom razdoblju. Projektna nastava, koja prihvaća interdisciplinarnu metodu, na taj način oplemenjuje nastavu i daje učenicima novu motivaciju i želju za radom. Ipak, mora se postaviti pitanje kako i kada se upustiti u metode koje nudi interdisciplinarni pristup. Nastavnici moraju znati u kojemu trenutku i koju nastavnu cjelinu mogu povezati s ostalim nastavnim predmetima da bi učenici dobili cjelovitu sliku o onome što uče. Tako se na primjer ne mogu povezati nastavni predmeti ako se sadržajno ne preklapaju u određenom vremenskom razdoblju ili ako je sama tema toliko zahtjevna da se kroz interdisciplinarnu metodu ona ne bi naučila u cijelosti nego bi ostala nepotpuna. U interdisciplinarnost se u nastavi stoga valja upustiti kada je dubina učenja u interdisciplinarnome kontekstu veća od one kada se idejama prilazi odvojeno. Primjer takve teme može biti određena tema iz Fizike koju učenici prvo moraju razumjeti kao temu iz nastavnog predmeta Fizike kako bi ju mogli primijeniti i u ostalim nastavnim predmetima. Također, nastavnici moraju stvoriti sklad među raznim metodama učenja i poučavanja kako bi učenicima neprestano stvarali nove pristupe do potrebnoga znanja i kako bi smanjili jednoličnost nastave.

Činjenica je da nastavnici Glazbene umjetnosti i Glazbene kulture često koriste načine mišljenja koji povezuju različite discipline, a da toga zapravo nisu svjesni. Na primjer, nastavnici mogu

uspoređivati građu glazbenih oblika s građom pjesama u književnosti za koje se također koriste nazivi *uvod, zaplet, vrhunac i rješenje*.

Iako je interdisciplinarnost u nastavi glazbe u gimnazijama potrebna, svaki se nastavnik mora zapitati koji je cilj glazbenoga obrazovanja u školama i je li taj cilj moguće ostvariti kroz interdisciplinarnu metodu rada ili nije. Nastavnici Glazbene umjetnosti također se moraju pitati.

1. Koje konceptualno znanje želimo da učenici razviju?
2. Jesmo li zainteresirani za učenje ostalih nastavnih predmeta kroz glazbu ili smo zainteresirani učenicima pomoći da razumiju samu glazbu?

Jedan je od ciljeva glazbenoga obrazovanja da se pomogne učenicima da razumiju sastavnice glazbe te njihovo međudjelovanje u oblikovanju glazbene ideje. Ako učenici prepoznaju i razumiju značajke određene glazbe, bit će u mogućnosti bolje ju razumjeti i doživjeti. Učenici, koji razumiju izražajnost glazbe, cijenit će njezinu prisutnost u svojim životima i tek u tome trenutku moći će razumjeti povezanost glazbe s ostalim nastavnim predmetima i kulturom kojoj pripadaju. Kako bi se ostvario spoj interdisciplinarnu i drugih metoda rada, potrebno je da učenici za vrijeme nastave Glazbene umjetnosti imaju dovoljno vremena da pomoću glazbe uče o samoj glazbi, a nastavnici trebaju to omogućiti, kao i materijale neophodne za njezino razumijevanje.

Glazbu doživljavamo s više različitih gledišta i na taj se način možemo susresti s glazbenim djelima kroz zvuk, socijalnu, povijesnu i kulturalnu dimenziju; glazba u nama oživljava osjećaje i ima razna značenja za društvo. Iz toga je razloga u glazbenom obrazovanju moguća dopunjavanje koje se odnosi na veze između i unutar nastavnih predmeta koje povezuju naizgled nepovezive cjeline. Glazba i ostale umjetnosti izražaj su ljudi, njihovih osjećaja i želja te na taj način obuhvaćaju kognitivne, socijalne, emocionalne, kulturalne i osobne putove do znanja, a interdisciplinarnost je produžetak svih polja koja se u čovjeku otvaraju pomoću glazbe. Kako bi učenicima bilo pruženo cjelovito znanje, interdisciplinarnu metode nužno je unijeti u nastavni plan i program, ne samo glazbe i umjetničkih predmeta, nego svih nastavnih predmeta koji se u školi uče.

5. Interdisciplinarne metode u nastavi glazbe

Interdisciplinarnost se u nastavi glazbe može ostvariti na više načina. Najjednostavniji način interdisciplinarnog učenja i poučavanja može se ostvariti tako da se pjeva ili sluša skladba sadržajem prikladna drugom nastavnom predmetu koji učenici imaju. Na primjer, kroz jednostavnu melodiju preuzetu iz Mozartove skladbe „12 varijacija u C-duru“³ može se učiti abeceda, dok se kroz skladbu „Četiri godišnja doba“ Antonia Vivaldija može učiti o godišnjim dobima. U ovom načinu integracije glazba ima sporednu ulogu jer samo ilustrira glavni sadržaj koji učenici trebaju naučiti. Onaj složeniji i eksplicitni način podrazumijeva cjelovito ili barem višestrano zahvaćanje neke teme sa svih mogućih gledišta uključujući i glazbeno. Primjer je ovoga načina interdisciplinarnosti upoznavanje sa životom i radom nekog skladatelja kroz više nastavnih predmeta (na primjer Hrvatski jezik, Povijest i Glazbena umjetnost) kako bi se stvorila cjelokupna slika o načinu života kojim se živjelo u vrijeme skladatelja i ostalim važnim čimbenicima koji su ga okruživali. Na taj se način glazba smatra ravnopravnom ostalim nastavnim predmetima koji sudjeluju u interdisciplinarnom učenju i poučavanju. Također, postoji još jedan način na koji glazbom ulazimo u interdisciplinarni način učenja i poučavanja, a to je postupak u kojemu djeca likovno ili literarno izražavaju svoje glazbene doživljaje i obratno. To je način rada u kojemu se neki izvanglazbeni događaj nastoji „ozvučiti“ (npr. stvaranje instrumentalne pratnje nekoj slici).

Iako interdisciplinarnost omogućuje povezivanje više nastavnih predmeta u jednu cjelinu, mora se naglasiti kako je svaki od tih nastavnih predmeta zaseban te se treba voditi računa o samostalnosti svih nastavnih predmeta pa tako i glazbe. Tako se o impresionizmu može govoriti u Glazbenoj umjetnosti (značajke su impresionizma u glazbi kratki oblici poput nokturna, arabeska i preludija, uporaba cjelostepenske ljestvice, uporaba velikih durskih septakorda i nonakorda, dok su najznačajniji skladatelji impresionizma bili Claude Debussy i Maurice Ravel), ali je logično da će se o tom razdoblju govoriti i na ostalim umjetničkim predmetima, no ne smije se zaboraviti kako ostale umjetnosti neće objasniti glazbu C. Debussyja jer se ta glazba može razumjeti samo iz nje same. Iako će za povijest neke činjenice o umjetnicima impresionizma imati veliko značenje, za razumijevanje glazbe neće imati nikakve vrijednosti, štoviše, bit će sporedne jer ne objašnjavaju odrednice glazbe impresionizma i samim time za razumijevanje same glazbe nisu potrebne. Iz toga razloga postoji mišljenje da s glazbenog

³ W.A. Mozart - 12 varijacija u C-duru na francusku pjesmu "Ah, vous virai-je, Maman", K. 265

gledišta ne postoji mogućnost za korelaciju, osim na razini upoznavanja povijesnih pravaca ili stilova. Ipak, i u području glazbene umjetnosti vidi se mogućnost interdisciplinarnoga rada. U „Nastavnome programu za Glazbenu umjetnost za gimnazije“ (1994) piše kako „Ostvarivanje zadaća nastave glazbene umjetnosti postizemo ponajprije slušanjem glazbenih djela, posjećivanjem odgovarajućih glazbenih priredaba, čitanjem primjerenih knjiga o glazbi i povremenim pjevanjem u razredu“ i kroz navedene nastavne metode mnogi koji su istraživali pojavu interdisciplinarnosti predložili su razne načine na koje se u nastavi glazbe može primijeniti interdisciplinarno učenje i poučavanje.

Jensen (2003) kaže kako je glazba u korelaciji s povješću, zemljopisom i društvenim znanostima. Korelacija s nastavom Geografije očituje se kod obrade različitih krajeva svijeta u okviru koje se upoznaje i glazba koja se tamo primijenjuje. Na primjer, kada se u Geografiji uči o Japanu, uz gospodarske i zemljopisne činjenice mogu se spomenuti i običaji povezani s glazbom, tradicijske japanske skladbe i koja im je bila uloga (npr. domoljubne pjesme (*gunka*)⁴ i urbane pjesme (*enka*)⁵ iz 20.st. Korelacija s društvenim znanostima obično se radi na način da se povezuje glazba sa svakodnevnim životom, primjerice, kroz način na koji se ona prikazuje u medijima, na društvenim mrežama i u javnim prostorima. Također, kaže kako se na Glazbenoj umjetnosti mogu plesati razni plesovi i navodi neke od njih (na primjer *charelston*, *swing*) i kako se preko Glazbene umjetnosti mogu učiti materinski, ali i ostali jezici, a kao primjer daje pjesmu koja će se obraditi i s književnog i s glazbenog gledišta (npr. opera Giuseppea Verdija koja je nastala na temelju djela Williama Shakespearea "The Tragedy of Othello, the Moor of Venice"⁶ koja se može saopznati i sa strane Glazbene umjetnosti i Hrvatske književnosti). Na jednak se način mogu obraditi i druge glazbene vrste koje su povezane s nekim književnim djelom. Matematika i glazba također se mogu povezati u brojevima i njihovoj ulozi u glazbi (povezivanje ritma s razlomcima u matematici), a fizika i glazba imaju zajedničko područje akustike (grana fizike koja se bavi proučavanjem nastajanja, širenja osjeta zvuka).

Interdisciplinarnost je pristup koji djelotvorno pokušava približiti nastavne predmete. Međutim za ovaj pristup neophodno je mnogo vremena što postaje problem za provedbu interdisciplinarnog pristupa u području Glazbene umjetnosti. Sa samo jednim satom tjedno kroz (najviše) četiri godine srednjoškolskoga obrazovanja, nastavnici najčešće nemaju dovoljno

⁴ *Gunka* - domoljubne pjesme iz razdoblja rata s Kinom potkraj 19.st.

⁵ *Enka* - urbane pjesme iz prve polovice 20. st. u kojima su se umjesto početnih političkih konotacija postupno uvriježile uobičajene baladne teme

⁶ hrv. „Tragedija Othella, venecijanskog Maura prema kojoj je nastala opera „Otello“ Giuseppea Verdija

vremena za obradu gradiva zadanoga službenim kurikulumom. Iako je sve to uključeno u plan i program, znanje koje učenici u četiri godine gimnazijskog školovanja u području glazbe prime, razmjerno je malo u usporedbi s ostalim nastavnim predmetima koji se uče u gimnazijama. Iz toga razloga možda najveći problem provođenja interdisciplinarnosti u području glazbe predstavlja vrijeme potrebno za provedbu interdisciplinarnoga projekta potrebno, budući da je za nju potrebno izdvojiti više sati. Iz toga razloga općenito nastavnici Glazbene umjetnosti, koji se upute u interdisciplinarni rad, često upotrebljavaju one jednostavnije metode interdisciplinarnosti kao što su povezanost (metoda kojom se povezuju dva nastavna predmeta kako bi objasnili istu pojavu o kojoj se uči, što radi nastavnik sam, bez pomoći drugih nastavnika) i korelacija (metoda kojom dva ili više nastavnika u isto vrijeme uči učenike istim stvarima pomoću istih metoda).

6. Korištenje glazbe kroz interdisciplinarnost u drugim nastavnim predmetima

Interdisciplinarne metode pokušavaju nastavne predmete u školama učiniti zanimljivijima i potiču motivaciju kod učenika. Integracija umjetnosti (Glazbene umjetnosti i Likovne umjetnosti) u druge nastavne predmete iz toga je razloga kreativna i zanimljiva metoda pomoću koje se učenike poučava o temama nepovezanim sa samom umjetnošću. Na taj bi način interdisciplinarne metode, koje obuhvaćaju umjetnost, trebale pomoći učenicima da na jednostavniji način razumiju odabrane vještine i znanja iako same po sebi ne poučavaju umjetnost. Primjer integracije umjetnosti kao interdisciplinarne metode poučavanja može biti odabrana pjesma koja govori o povijesnim događajima ili korištenje ritma u svrhu učenja haiku⁷ pjesme. Iako su interdisciplinarne metode učinkovite, rijetko se upotrebljavaju da razviju glazbena znanja i vještina. Glazba se nerijetko koristi kao interdisciplinarna metoda da učenike nauči drugim nastavnim predmetima nevezanim uz samu glazbu. Lazar (2004) navodi neke načine na koji se kroz glazbu mogu učiti čitanje i pravopis (učenici plješću u ritmu na slogove novih riječi te na taj način uče o slogovima u riječima uz pomoć ritmičnog ponavljanja riječi), pisanje (učenici slušaju kraću pjesmu, potom zapisuju riječi iz te pjesme, a kada završe, mogu otpjevati ono što su zapisali), povijest/zemljopis (slušati pjesme iz razdoblja koje trenutno uče u povijesti, slušati pjesme zemalja o kojima uče i tako učiti o kulturi tih zemalja), matematika (povezati matematičke pojmove razlomaka s ritmom ili koristiti učenicima poznate pjesme kako bi se prebrojao broj slogova). Vidulin-Orbanić (2004) smatra kako je korelacija glazbe s drugim nastavnim predmetima ograničena te da se ona svodi na usporedbu sadržaja dvaju nastavnih predmeta. Tako navodi da kada učenici uče notno pismo, možemo spomenuti da već poznaju jedno pismo (ono kojim pišu). Kod obrade mjere može se zaplesati valcer ili polka, prilikom obrade glazbenog razdoblja mogu se navesti zanimljivi i značajni podatci o prilikama toga vremena, a upoznavanje određenoga zemljopisnog područja može se potkrijepiti glazbom toga kraja.

6.1. Povezanost

Povezanost (Snyder 2001) se može opisati i kao najpopularniji, najčešće korišten, ali i najmanje značajan način interdisciplinarnoga povezivanja dvaju ili više nastavnih predmeta. Na drugi način povezanost možemo opisati kao učenje kroz glazbu, ali ne i o samoj glazbi. Nastavnicima je lako koristiti se povezanošću jer se u ovoj interdisciplinarnoj metodi od njih ne očekuje da

⁷ *Haiku* - tradicionalan Japanski oblik poezije gdje stihovi imaju redom 5, 7 i 5 slogova i smatra se najkraćim oblikom poezije na svijetu

imaju ikakva glazbena znanja ili vještine. Kada se glazba koristi na ovaj način, ona zapravo služi drugome nastavnom predmetu i samim time više mu nije ravnopravna. Iako postoje mnogi nedostaci ovog interdisciplinarnoga oblika, povezanost je i dalje vrlo značajna metoda i može probuditi oduševljenje kod učenika i nastavnika. Ipak, u glazbenom obrazovanju povezanost kao metoda nije dovoljna te ne služi dosljednosti glazbenog obrazovanja. Iz toga razloga nastavnici glazbenih predmeta traže i druge metode pomoću kojih će obogatiti svoju nastavu i učiniti ju zanimljivijom. Osim toga traže i druge načine na koje će glazbu unijeti u učionice drugih nastavnih predmeta. Povezanost je zapravo jedan ili više nastavnih predmeta u službi drugih nastavnih predmeta. Upravo zato ona kao takva mora biti samo put prema ostalim metodama koje ne isključuju nastavne predmete i ne bi smjela postati zamjena za učenje glazbe i drugih umjetnosti. Povezanost mora ostati prvi korak u dovođenju interdisciplinarnoga učenja i poučavanja u škole koja se koristi kao početak dok nastavnici ne počnu graditi njihovo razumijevanje i vještine o drugim nastavnim predmetima. Ona bi se trebala zamijeniti s korelacijom što prije.

6.2. Korelacija

Korelacija (Snyder 2001) se ostvaruje kada dvoje ili više nastavnika odluče povezati nastavne predmete koje poučavaju kroz zajedničke materijale i metode rada. Tada nastavnici, koji su se odlučili na korelaciju u isto vrijeme, obrađuju jednu temu sa zajedničkim materijalima. Nedostatak kod korelacije je to što ne postoji plan po kojem bi se obrađivale opće teme iz tih područja. Nastavnici se u korelaciji ne povezuju kroz zajedničke aktivnosti, niti surađuju jedan s drugim osim na osnovnoj razini koja je potrebna kako bi dogovorili koje će metode i materijale koristiti. Također, korelacija za nastavnike i za učenike može biti stresna. Kako ne bi oduzela od prvotnog nastavnog plana i programa i kako ne bi oduzela od broja sati, korelacija se mora provesti uz dodatan trud i oprez. Nastavnici će također postati pojačano znatiželjni o nastavnim planovima i programima ostalih nastavnika koji sudjeluju u korelaciji kako bi se bolje uskladili. Jednake prepreke imat će i profesori umjetničkih područja ako sudjeluju u korelaciji. Također, kako je u školama umjetničkim područjima dan jedan školski sat u tjednu, nastavnicima umjetničkih područja bit će potrebno više vremena kako bi ostvarili sve ciljeve korelacije. Ipak, korelacija je drugi stupanj razvoja programa prožetog umjetnostima. Kroz nju se nastavnicima omogućava povećana komunikacija i prilika da se razumiju gledišta drugih nastavnih predmeta te da sam nastavni plan i program postane kreativniji. Učenici, koji sudjeluju u korelacijskoj nastavi, ubrzo će primijetiti da su metode, materijali i područje rada povezane s drugim nastavnim predmetom/-ima što će u njima potaknuti motivaciju za učenjem i vlastitu inicijativu

u nastavi. Osim što se korelacija može uspostaviti između dvaju ili više nastavnih predmeta, može se ostvariti i između dvije škole ili škole i udruge, institucije u kulturi. Škola, koja na taj način želi povezati Glazbenu umjetnost s izvannastavnim aktivnostima, može se povezati s plesnim studijem ili kazalištem. Na taj se način korelacijom dolazi do novih i zanimljivih spoznaja kroz kreativne metode učenja i stvaranja. Nakon što škola uspješno provede korelaciju, potrebno je razvijati se i dalje i prijeći na treći stupanj interdisciplinarnosti, to jest integraciju.

6.3.Integracija

Kada se nastavnici odluče za integraciju, odabiru glavnu temu koja se proteže kroz sve nastavne predmete, tako da svaki nastavni predmet može o toj temi istražiti na značajan način. Kroz integrativnost je (Snyder 2001) iz tog razloga integritet svakoga nastavnih predmeta sačuvan te se ohrabruje primjena i sinteza ideja iz jednog nastavnog predmeta na drugi što dovodi učenike do većega razumijevanja ideja koje obrađuju, potiče ih na kritičko razmišljanje i kreativno izražavanje. Kako bi nastavnici Glazbene umjetnosti i Glazbene kulture mogli početi svoje teme obrađivati kroz integrativnost s ostalim nastavnim predmetima, potrebno je postaviti pitanja:

1. Što postoji o ovoj temi da se može obratiti ili istražiti kroz glazbu?
2. Što postoji u glazbi da se može istražiti i obraditi kroz druge nastavne predmete i njihove teme?

Jednom, kada nastavnici Glazbene umjetnosti nađu temu koja odgovara na ova pitanja, integrativnost postaje izbor koje će nastavne predmete, koji sudjeluju u integrativnosti, učiniti zanimljivijima, zabavnijima te će potaknuti učenike da temu nauče kvalitetnije.

Iako postoje brojni načini na koje se nastava može provesti, potrebno je udovoljiti zahtjevima koje određeni nastavni sadržaji uključuju. Stoga je važno odrediti prioritete svake nastavne lekcije i naći metodu rada koja najbolje odgovara cilju nastavnoga sadržaja. Tako je ponekad potrebno koristiti tradicionalne metode učenja i poučavanja, a ponekad je dobro iskoristiti interdisciplinarni pristup. Ako je uočena potreba za interdisciplinarnošću u nastavi Glazbene umjetnosti, mora se uzeti u obzir onaj koji uspostavlja prioritete i čiji se prioriteti koriste. Također, mora se uzeti u obzir razina glazbenoga znanja učenika jer ako učenici nisu bili u prilici razvijati razumijevanje glazbe kao zasebne cjeline, neće imati sposobnosti ni vještine za povezivanje glazbe s ostalim nastavnim predmetima koji se interdisciplinarnim pristupom uključuju u predmet Glazbene umjetnosti.

7. Projektna nastava

Interdisciplinarni pristup pripada *projektnoj nastavi*, jednoj od mnogih vrsta nastave koje se pojavljuju u suvremenoj pedagogiji. Kako bismo pobliže mogli definirati projektnu nastavu, prvo se moramo osvrnuti na značenje pojma *nastava*.

7.1. Nastava

Kako bismo jasnije spoznali interdisciplinarnu nastavu potrebno je osvrnuti se i na pojam nastave i njezino značenje. U „Enciklopedijskom rječniku pedagogije“ (1963:518) piše kako je „nastava, kao i sav odgoj, uvjetovana društveno-historijski. Usporedo s mijenjanjem materijalnih uvjeta života, usporedo s razvitkom sredstava za proizvodnju i s mijenjanjem društvenih odnosa mijenjao se cilj i zadaci nastave, mijenjali su se sadržaji, sredstva, organizacija, principi i metode nastave. Zbog toga se ne može govoriti o nastavi uopće, već o nastavi u određenom društvu i u određenoj epohi historijskoga razvoja.“ Citat objašnjava kako je zbog različitosti vremenskih razdoblja i kultura, koje su se bavile nastavnim procesom kroz vrijeme, postojalo više definicija nastave i nastavnoga procesa. Iz toga je razloga nemoguće postaviti samo jednu definiciju o nastavi, nego ju je potrebno spoznati s različitih strana kako bi se nastavni proces cjelovito definirao. Nadalje, piše kako postoji *vanjska analiza nastave* koja pokazuje da „u toku nastavnoga procesa nastavnik učenicima izlaže obrazovnu građu, a učenici ga slušaju i usvajaju građu, ili nastavnik pokazuje učenicima predmete i pojave, a učenici ih promatraju i upoznaju, ili nastavnik postavlja pred učenike zadatke, a oni ih izvršavaju“ (Enciklopedijski rječnik pedagogije 1963:518) i *unutarnja analiza nastave* koja govori kako je „ona vrlo složen proces u kojemu učenici svjesno, aktivno i po određenom sistemu usvajaju znanja, vještine i navike, razvijaju svoje fizičke sposobnosti, izgrađuju naučni nazor na svijet, stječu radne navike i razvijaju kulturu rada, osposobljavaju se za samoobrazovanje, svestrano se odgajaju, a cijelim tim procesom rukovodi stručno osposobljeni nastavnik“. Prema gore navedenim izjavama nastava je „jedinstven odgojno-obrazovni proces koji se pod nastavnikovim rukovodstvom odvija planski i sistematski s jednom stalnom skupinom učenika. Cilj nastave je odgoj svestrano razvijene ličnosti“ (Enciklopedijski rječnik pedagogije 1963:518). Mnogi su pedagozi pokušali odrediti bit nastave te ju pretvoriti u definiciju. U svojoj knjizi „Što je dobra nastava“ (2005) Meyer postavlja niz definicija u kojima objašnjava ciljeve nastave. Meyer nadalje objašnjava kako je „dobra nastava“ dobra za sve učenike općeobrazovnih i strukovnih škola i za sve nastavne predmete. Kriteriji dobre nastave

trebaju ostvariti nastavu kojom će se pospješiti kako kognitivno, tako i afektivno i socijalno učenje učenika te oni trebaju služiti analizi i vrjednovanju svakodnevne nastave.

Prema Meyeru (2005) dobra je nastava ona u kojoj se u okviru demokratske nastavne kulture, na temelju odgojne zadaće i radi uspješnog radnog saveza ostvaruje usmjerenost na zasnivanje smisla i pridonosi trajnom razvitku kompetencija svih učenica i učenika. Demokratsku nastavnu kulturu opisuje kao razvijanje zrelosti i solidarnosti učenica i učenika što pridonosi održavanju i daljnjem razvitku društva. Naglašava se odgojna zadaća u školskoj nastavi (od osnovne škole do mature) koja je dovršena kada nastavnici i učenici zajedno preuzmu odgovornost za proces poučavanja i učenja. Pod radnim savezom Meyer ukazuje na odluku i sporazum između nastavnika i učenika da svakoga jutra iznova prionu na rad, a usmjerenost na uspostavljanje smisla odnosi se na potrebu da nastava „osnaži učenikovu ličnost te mu ponudi model identifikacije za svladavanje njegovih osobnih razvojnih zadaća“ (Meyer 2005:14). Razvitak trajnih kompetencija odnosi se na pomoć učenicima u sustavnoj izgradnji znanja i umijeća te se valjanost nastave ne može i ne smije definirati samo s obzirom na učenike. I za nastavnike treba stvoriti humano radno mjesto.

Meyer (2005:26) navodi u svojoj knjizi kako je „nastava jasno strukturirana ako vođenje nastave funkcionira te ako se kroz sat provlači „crvena nit“ koju podjednako razabiru i nastavnik i učenici. Crvena nit nastave odnosi se na didaktičko-metodičko vođenje linija nastave, a neke od njih su podudarnost ciljeva, sadržaja i metoda, dosljednost metodičkog hoda (dosljednost kojom drugi nastavni korak proizlazi iz prvoga koraka, treći iz drugoga itd), temeljni metodički ritam (trojni korak – uvod/obrada/utvrđivanje rezultata), jasnoća zadataka (učenici moraju znati „što slijedi“), jasnoća pravila i jasnoća uloga (uloga predavača, uloga učenika, uloga moderatora, uloga organizatora, uloga kritičkog prijatelja)“. U knjizi se ističe važnost jasnoće sadržaja do koje se dolazi kada su zadatci razumljivi, tematski hod je uvjerljiv, a utvrđeni rezultati jasni i obvezatni. Potrebno je i komunikacijom doći do razumijevanja i uspostavljanja smisla koja „označuje proces u kojem učenici u razmjeni sa svojim nastavnicima daju osobno značenje procesu poučavanja i učenja i njegovim rezultatima“ (Meyer 2005:67), a na kraju će pomoći i učenički „*feedback*“ što je „postupak prikupljanja povratnih obavijesti o kvaliteti procesa učenja“ (Meyer 2005:72).

Da bi nastava bila smisljena, potrebno je odrediti metode koje će nastavnik koristiti u učenju i poučavanju i njih pretvoriti u nastavni plan. U knjizi „Super nastava“ (Jensen 1998: 89) navodi se kako je „plan nastavne jedinice kao restoranski menu – on je korisno sredstvo za planiranje, ali on nije jelo“. Ovaj citat daje do znanja kako je plan potreban kako bi se nastavna jedinica

provela, ali ne obuhvaća one nepredvidive sastavnice nastave. Iz toga razloga planovi, koji najbolje funkcioniraju, moraju biti prilagodljivi, interdisciplinarni i iz stvarnog života te će uključiti višestruke stilove učenja. Nastavnik također mora biti prilagodljiv i u svakome trenutku mora biti spreman promijeniti tijekom nastavne jedinice ili nešto dodati, tj. izbaciti. Iako plan mora biti napravljen tako da se u svakom trenutku može izmijeniti, nipošto se ne smije smanjiti važnost plana nastavne jedinice. Interdisciplinarno je poučavanje također utemeljeno na ovim pretpostavkama. Interdisciplinarnim se metodama potiče učenike da sami, uz nastavnikove smjernice i savjete, dolaze do zaključaka i metoda pomoću kojih će ih otkriti. Želi li nastavnik kvalitetno primijeniti interdisciplinarne metode u nastavi, mora napraviti prilagodljiv nastavni program i očekivati neočekivane događaje tijekom nastavne jedinice. Osim prilagodljivosti, interdisciplinarne metode zahtijevaju i uključivanje stvarnih životnih situacija u nastavni proces, a kako bi to nastavnik postigao, nastavni plan mora biti, kao što Jensen kaže, „restoranski menu“. „Dobar plan nastavne jedinice neće napraviti zvijezdu od lošeg nastavnika, ali loš plan nastavne jedinice može učiniti da čak i dobronamjeran nastavnik izgleda loše.“ (Jensen 1998:88).

7.2. Značajke projektne nastave

„Projektna je nastava model organiziran oko projekta koja se temelji na problemskoj nastavi u kojoj učenici istražuju i uče sadržaj na autentičan način (Thomas 2000:383 prema Visković 2016).“ Cindrić i sur. (2010) projektnu nastavu navode u okviru pojmovne zamisli nastavne strategije interaktivnog učenja i rada na projektu. Projektnu nastavu određuju kao kvalitetno opsežno planiranu i osmišljenu nastavu kojoj je cilj doći do spoznaja istraživanjem određene situacije na temelju interaktivnog učenja. Projektna je nastava u osnovi nastava usmjerena učeniku i kao takva mora uzeti u obzir i mišljenje učenika te njihov pogled na zadatke i ciljeve projekta u kojem se nalaze. Matijević (2008) zato ističe kako se treba jasno odrediti što će učenici činiti i koja će znanja i osposobljenosti stjecati tijekom aktivnosti. Ti su zadatci naučiti učiti, naučiti istraživati, naučiti tražiti i birati obavijesti (informacije), naučiti koristiti obavijesti, metode i teorije, stjecati društvene (socijalne) vještine, učiti živjeti zajedno (suradnja i snošljivost), stjecati praktične vještine (modeliranje, stvaranje materijala, uporaba alata ili uređaja), stjecati poduzetničke vještine i stvarati pozitivnu sliku o sebi (stjecanje sigurnosti, osviještavanje vlastitih kvaliteta i prednosti) sudjelovanjem u brojnim iskustvenim situacijama (didaktičkim scenarijima).

Također je važno da se projektna nastava razlikuje od problemske nastave. Dok je problemska nastava poučavanje za rješavanje problema, projektna je nastava nastavna strategija kojom se nastoji riješiti problem. Pomoću problemske nastave učenicima je jednostavnije razumijevanje sadržaja učenja; ona također doprinosi razvijanju vještine kritičkoga razmišljanja i rješavanja problema u suradničkom radu što su pokazala mnoga istraživanja (Krajcik i sur. 1998, Toolin 2004, Wilhelm i sur. 2008).

Projektna nastava doprinosi motivaciji i aktivnosti za učenje kod učenika, a još neke prednosti projektne nastave su (Visković 2016) postizanje se uravnoteženosti znanja i mišljenja, a učenicima se omogućava da uče na višoj razini misaonoga i praktičnog rada, razvijaju se i podržavaju više kognitivne funkcije učenika (sposobnost rješavanja problema, sposobnost učinkovitog komuniciranja s drugima, sposobnost rukovođenja vlastitim radom). Kod učenika se razvijaju navike mišljenja povezanih s cjeloživotnim učenjem, odgovornog odnosa prema ljudskim pravima te njihovog osobnog i profesionalnog uspjeha i integriraju se kurikulumska područja, teme i resursi lokalne zajednice. Načini procjene učeničkih postignuća temelje se na kriterijima koji se primjenjuju u stvarnome životu (odgovornost, postavljanje ciljeva, unaprijeđivanje kvalitete izvedbe), razvija se pozitivna, poticajna komunikacija, suradnja i socijalizacija među učenicima različitih dobnih skupina, potiče se potreba učenika prema različitim stilovima učenja i razvijanja vještina te se povećava aktivnost učenika u radu i podiže razina njihove motivacije za učenje (osobito kod onih učenika kojima je nastava dosadna).

Cindrić (2006) u svojem radu „Projektna nastava i njezine primjene u nastavi fizike u Osnovnoj školi“ predlaže podjelu za izvedbu projektne nastave na zapažanje problema, upoznavanje problema, postavljanje hipoteze, razmišljanje o načinima rješavanja, istraživački plan, izvedbu (pokus), izvođenje zaključka, prezentaciju (esej, *PowerPoint* prezentacija, plakat, izložba, album, monografija) i vrjednovanje rada.

U svojem radu Cindrić također navodi da učeničkom radu na projektu prethodi i samostalni rad nastavnika koji uključuje odabir osnovne teme projekta – vrlo je važno odrediti cilj koji se želi postići odabranom temom; najbolje teme povezuju sadržaje koji se uče u nastavnom predmetu s aktualnim problemima i potrebama sredine u kojoj učenik živi. Nastavnik također mora odrediti obrazovna postignuća koja se projektom moraju steći, mora upoznati učenike s projektom i odrediti potrebne podrške i pomoći koja je potrebna učenicima za uspješan rad na projektu. Vrlo je važno i određivanje vremenskog razdoblja u kojemu će se projekt obaviti, razgovor s učenicima i vrjednovanje naučenoga u projektu i rada na projektu.

„U projektnoj nastavi naglasak je na otkrivanju novih činjenica za učenika, uz stjecanje različitih vještina poput planiranja, organiziranja i provođenja istraživanja, zaključivanja i donošenja odluka, pisanog i usmenog izražavanja i slično“ (Cindrić 2006:37). Izraditi projekt u školi, bilo da se radi o nastavnom predmetu društvene naravi, umjetničke naravi ili prirodoslovno – matematičke naravi, zahtjevan je i dug proces stvaranja metoda, ciljeva i materijala po kojima će se projekt izvesti. Projektna nastava uključuje sve prethodno navedene točke stvaranja projekta, ali također uključuje i suradnju nastavnika i učenika koji sudjeluju u projektu. Projekt, koji je interdisciplinarne naravi, pripada integrativnoj metodi interdisciplinarnosti i iz toga je razloga najzahtjevniji oblik nastave. No, iako je vrlo zahtjevna metoda, vrlo je učinkovita i pokreće učenje učenika dajući im energiju i motivaciju za rad. (Campbell 1995.)

Interdisciplinarni projekt u području glazbene umjetnosti može pomoći učenicima i nastavnicima da postignu brojne obrazovne ciljeve raznih nastavnih predmeta. U interdisciplinarnom projektu glazba uglavnom služi kako bi se kroz nju povezale teme koje se uče na povijesti ili nekim drugim društvenim predmetima. Iako je i ova vrsta interdisciplinarnosti važna i doprinosi stvaranju veza između više nastavnih predmeta, kroz takve je metode rada glazba podređena drugim nastavnim predmetima i interdisciplinarnost se ne ostvaruje u potpunosti. U navedenom slučaju usko glazbeni zadatci poput razvitka izvedbenih vještina ne mogu biti ostvareni te na taj način pati plan i program glazbenih predmeta.

7.3. Kako napraviti projekt u nastavi

Kao dobar primjer projektne nastave, u kojoj Glazbena umjetnost dolazi do punoga izražaja, u članku „Interdisciplinary projects in music“ (Campbell:1995) navode se koraci projektne nastave temeljene na interdisciplinarnim metodama u kojem, osim znanja i vještina nastavnih predmeta ostalih područja, razvijaju i glazbena znanja i vještine. Dobro izrađena projektna nastava u glazbi sastoji se od 6 osnovnih koraka:

1. odabrati temu;
2. osigurati obrazloženje za odabir određene teme;
3. planiranje i početak;
4. izvršavanje projekta;
5. zatvaranje projekta (završetak);
6. evaluacija projekta.

Iako se kroz ovaj rad objašnjava interdisciplinarnost u nastavi Glazbene umjetnosti, važno je naglasiti kako projektna nastava podrazumijeva uključivanje više nastavnih predmeta te njihovu jednakomjernu zastupljenost. Iz toga razloga o projektoj nastavi ne treba govoriti samo s gledišta Glazbene umjetnosti, već se govori o svim nastavnim predmetima koji imaju potencijal nalaziti se u takvom projektu temeljenom na interdisciplinarnim metodama. Polazište je projekta prikazanog u ovome radu nastavni predmet Glazbena umjetnost te se u projektu kreće od glazbe, ali mora se uzeti u obzir da jednaki kriteriji za izradu projektne nastave vrijede i za ostale nastavne predmete koji imaju mogućnost sudjelovanja u projektoj nastavi.

7.3.1. Odabir teme

Kako bi projektna nastava bila sadržajna, zanimljiva, kreativna i omogućila svakome nastavnom predmetu da pridonese na svoj osobit način, potrebno je temeljito promisliti prije nego što se odabere tema koja će se obrađivati. Iz toga je razloga odabir teme najvažnije gledište projektne nastave. Tema, koja se odabire, mora biti prikladna dobi učenika s kojim će se provoditi, u učenicima mora probuditi interes i zanos te mora održavati integritet svakoga nastavnog predmeta koji se uključuje u projekt pa tako i Glazbene umjetnosti. Učenici će pokazati veće zanimanje za teme koje će ih potaknuti na razmišljanje i proučavanja, a iz toga će razloga imati i bolje uvjete da kroz projekt integriraju različite načine učenja. Najbolji kriteriji za odabir teme su:

1. njezina primjenjivost na svakodnevicu učenika;
2. njezin doprinos cjelokupnome školskom planu i programu;
3. njezina vrijednost u pripremanju pojedinaca za njihovu ulogu u društvu;
4. njezinu prikladnost i vrijednost za učenje u školi usporedno s učenjem izvan škole.

Pitanja koja se moraju uzeti u obzir pri odabiru interdisciplinarnih tema u Glazbenoj umjetnosti

1. Ima li tema dovoljno sadržaja i potencijal za pokretanje mašte učenika?
2. Osigurava li tema pokretanje višestrukih inteligencija kod učenika?
3. Osigurava li tema prilike za širok opseg aktivnosti, kao što su izvođenje, stvaranje, suradnja i eksperimentiranje?
4. Omogućava li tema učenicima da upotrijebe osnovne glazbene vještine?
5. Hoće li učenici moći koristiti kreativnost u radu?
6. Zašto je projektna nastava vrijedan pristup učenju i koje će obrazovne ciljeve ona učenicima prenijeti?

Na temelju odgovora na ova pitanja nastavnik će, slijedeći prethodno navedene kriterije, lakše odabrati temu, a to će činiti kvalitetnu početnu poziciju u izradi projektne nastave.

7.3.2. Osiguravanje obrazloženja za odabir određene teme

Kako bismo obrazložili razloge zbog kojih je određena tema odabrana, nastavnici moraju odgovoriti na pitanja:

1. Koji su razlozi radi kojih je odabrana tema?
2. Zašto je ta tema važna?

Odabrana tema u projektu mora imati potencijal za izvršavanje većeg broja ciljeva određenih planom i programom škole za sve nastavne predmete koji su uključeni u projektnu nastavu. Kako bi projektna nastava zadovoljila kriterije interdisciplinarnosti, potrebno je da tema sagledava više različitih perspektiva, (npr. socijalnu, povijesnu, umjetničku, interpersonalno i intrapersonalno gledište). Tema, kojoj se pristupa iz multidisciplinarnog gledišta, učenike potiče na razmišljanje, zanimljiva je i izazovna. Kako bi se to primijenilo na glazbeno iskustvo, važno je odabrati jedno područje glazbenih vještina ili stvaralaštva koje će na neki način biti poznato učenicima, ali će im dopustiti da otkriju nove načine spoznaje glazbe, istraže nove ideje i kreativne pristupe zadatku koji im je zadan. Osim važnosti odabira prave teme, potrebno je odrediti potkrepljujuće okruženje kako bi učenici ostvarili potpuni potencijal i imali mogućnost pogleda izvan svojega uvida u stvarnost u kojoj se nalaze.

7.3.3. Planiranje i početak projekta

Za izradu projektne nastave potrebno je sljedeće.

1. Osmisliti temeljiti *osvrt i evaluaciju cjelovitog plana i programa* (što uključuje sve nastavne predmete). Ovo će pomoći u dobivanju uvida u dubinu i širinu svakog nastavnog predmeta, kao i njegov opseg i slijed.
2. *Zajedničko vrijeme planiranja s nastavnicima*. Suradnja nastavnika povući će prednosti, znanje i vještine svih koji su u projekt uključeni, a učenici će poštivati taj trud.
3. Ključni pojam pomoću kojeg će projektna nastava zaživjeti i radi kojeg će planiranje projekta biti jednostavnije je *fleksibilnost*. Za rad na projektnoj nastavi potrebno je odrediti *temeljne ideje* koje će projekt sadržavati i sporedne teme povezane s temeljnom. Pomoću ideja nastavnici će lakše moći postići cilj projekta i početi s radom na projektnoj nastavi. Iako je na taj način zasnovan koncept rada, nastavnici moraju

biti spremni da će biti nepredvidivih događaja koje će pomoću fleksibilnosti moći prihvatiti i dalje nastaviti rad na projektu.

Napraviti projektnu nastavu veliki je skupni napor i iz toga se razloga kod planiranja projektne nastave također moraju uzeti u obzir metode koje ohrabruju suradnju i njezin razvoj: međusobna ovisnost, individualna i zajednička odgovornost, vodstvo, usmjerenost prema cilju i primjena individualnih vještina. Pomoću tih vještina učenici će na većoj razini razumjeti osobe s kojima sudjeluju u projektu što će stvoriti okruženje prihvatljivo svima za rad i rješavanje problema.

7.3.4. Provedba projekta

Nakon što se izradi plan stvaranja projekta, on dolazi do točke gdje se počinje provedba projekta. Kako bi projektna nastava bila neočekivana, zanimljiva, kreativna i nezaboravna, potrebno je smisliti mnoge aktivnosti koje će to moći ostvariti. U odabiru aktivnosti sudjeluju i nastavnici i učenici koji će također iznijeti odlične ideje za provedbu projekta. One će također biti presudne u buđenju motivacije kod učenika i stvorit će okruženje koje će biti presudno u izvršavanju zadataka i aktivnosti u projektu.

Izleti s učenicima u projektnoj nastavi također su pouzdan način da se poveća polje znanja. Predlažu se posjeti muzejima, pogotovo oni koji su usmjereni na publiku učeničke dobi, koji pomažu učenicima da steknu nove uvide u određenu temu. Školske i izvanškolske aktivnosti omogućuju učenicima priliku da istražuju elemente koji pridonose njihovome boljem razumijevanju teme projekta, a izvanškolske aktivnosti također omogućuju da se u projekt uključe i roditelji koji svojim znanjem i vještinama mogu na drugačiji način pomoći u projektu. Iako roditelji uglavnom nisu stručnjaci, pomažu u učvršćivanju komunikacije među svima koji sudjeluju u projektu, a njima je samima omogućen uvid u metode kojima se nastavnici služe i teme koje učenici prolaze u svojem (glazbenom) obrazovanju.

Kako bi projekt bio još stručniji, predlaže se i pronalazak stručnjaka koji su voljni pomoći u izradi projekta. Uz stručnjake i roditelje, koji doprinose izradi projekta, povećava se prosjek projekta i znanje koje će učenici kroz projekt dobiti. Aktivnosti, koje obavještavaju i pozivaju one izvan školskog kruga u školu, grade čvrste veze sa širom zajednicom. Napretku projektne nastave pomaže i izrada slika ili snimaka, što pomaže dokumentiranju rada. Pomoću slika i snimaka dobiva se mogućnost stvaranja slijeda događaja, prilika da se obilježi kreativnost učenika i njihova jedinstvenost u radu. U projektnoj nastavi u Glazbenoj umjetnosti postoji također mogućnost da se snimi zvuk i time doprinese izradi projekta. Na taj način učenici i

roditelji mogu čuti proces iza proizvoda koji se dobiva na kraju projekta. Slike, snimke, slikokazi, spomenari i portfoliji pomažu nastavniku i učenicima u evaluaciji samog projekta, kako bi pomogle drugima u sličnoj situaciji. Tako postoji mogućnost da ideje koje su se koristile u ovome projektu mogu pomoći u stvaranju potencijalne projektne nastave. Bilješke čine dobre dokumente za prezentiranje i očuvanje materijala o radu na projektnoj nastavi.

7.3.5. Zatvaranje projekta

Kada se cilj projekta ostvari, potrebno je završiti projektnu nastavu što je moguće ostvariti kroz izložbe, prezentacije i kroz izvedbe (ako je projektna nastava uključivala izvođenje neke vrste). Ako projekt zahtijeva izvođenje pred publikom, najbolji je odabir predstavljanje ostvarenoga projekta pred publikom (učenici njihove dobi, roditelji i/ili nastavnici) što najviše pridonosi učenicima koji su sudjelovali u projektu. Zatvaranje projekta također omogućuje priliku za evaluaciju rada koji je napravljen.

7.3.6. Evaluacija projekta

Evaluacija projekta dolazi u tri koraka:

1. učeničke evaluacije metoda, procesa i proizvoda projekta;
2. vlastita evaluacija upotrebe znanja i vještina (glazbenog, budući da je riječ o nastavniku Glazbene umjetnosti) i načina na koji su se učvrstile društvene i intelektualne vještine učenika;
3. vlastite misli o vrijednosti projekta.

Učenici će i u evaluaciji projekta željeti sudjelovati, i izrazit će svoje stavove o vrijednosti i nužnosti aktivnosti u kojima su sudjelovali. Učenici u svojoj evaluaciji moraju uzeti u obzir emocionalne, kognitivne i društvene dimenzije projekta. Vrlo je važno dopustiti učenicima da sudjeluju u evaluaciji projektne nastave jer se na taj način u njima razvija njihova reflektivnost – sposobnost da se osvrnu na rad i učenje koje su prilikom projekta trebali odraditi. Nastavnicima je najbolje koristiti otvorena pitanja koja učenicima daju priliku da izraze svoje osjećaje, a određenija pitanja upućena kako bi izravno izdvojile glazbu, poput korištenja glazbenih čimbenika (melodija, ritam, dinamika..), mogu ciljati specifično na upotrebu glazbe u projektnoj nastavi. Primjerice, ako je projekt uključivao upotrebu ritma ili izbor određene glazbene teme, pitanja se mogu postaviti i u tome smjeru. Pitanja se učenicima također mogu usmjeriti i prema aktivnostima koje su bile usko povezane s drugim nastavnim predmetima, koji su bili povezani s glazbom u projektu.

U evaluaciji projekta nastavnik se može pitati kako su se upotrijebile vještine različitih nastavnih predmeta i što su kroz ovaj projekt učenici naučili. Također, može evaluirati učenikove vještine gledajući na složenost postupaka koje su učenici koristili. Ako učenici na neki način (motorično, simbolično) mogu opisati karakteristike teme koju su radili na projektu, tada nastavnik može ustanoviti koliko su učenici naučili iz sudjelovanja u projektu. Važno je ustanoviti jesu li učenici stekli mišljenje o ponašanju i međusobnoj suradnji i jesu li kroz projekt promijenili svoju narav. Procjena naravi vidi se u inicijativi koji su učenici prikazali u izvedbi projekta i u evaluaciji određenih ponašanja kao što su darežljivost, suradnja i znatiželja.

Važno je i da nastavnik postavi samome sebi pitanja koja se dotiču vrijednosti projektne nastave:

1. Što mislim o tome što su učenici dobili prilikom izrade projektne nastave?
2. Što bismo napravili drugačije slijedeći put?
3. Koje savjete bih dalo/dala nekome tko se upušta u projektnu nastavu?

Postavljanjem ovih pitanja procjenjuju se događaji u projektu i daje se osnova za određivanje prave vrijednosti projektne nastave. Za evaluaciju projekta potrebno je i vrijeme i trud i stoga ne treba žuriti da se korisno promisli o vrijednosti projektne nastave i njegovom doprinosu obrazovanju općenito.

Snaga projektne nastave temeljene na interdisciplinarnim metodama leži u njezinoj mogućnosti da uključi umove učenika bez obzira na to u kojem se polju razvijaju. Znanje koje je vrijedno imati, učenje koje je prožeto vještinom i koje je u međusobnom odnosu i multidisciplinarno, aktivnosti koje su izazovne i kreativne, vještine koje su praktične, trud koji je vrijedan i plodan – sve ovo su dijelovi projektne nastave. Projektna nastava može biti jedna od najvažnijih i najkorisnijih metoda koju nastavnici koriste kako bi „izazvali umove“ učenika.

EMPIRIJSKI DIO DIPLOMSKOG RADA

8. Projektna nastava „S Wagnerom na terasi“

8.1. Uvod

U ovome projektu prikazan je pristup nastavnim predmetima Glazbena umjetnost, Povijest, Likovna umjetnost i Hrvatski jezik na interdisciplinarni način. Za projekt je odabrana tema Wagnerove operne reforme⁸ jer se ona sadržajno dotiče odabranih nastavnih predmeta, bitno je utjecala na povijest (uklapanje u društvo i zloupotreba Wagnerovih mišljenja u Drugom svjetskom ratu) te učenike upoznaje s jednim od najvećih i najznačajnijih skladatelja koji je puno skladao, ali i napisao mnoga književna djela.

Zadatak ove projektne nastave bio je poistovjetiti se s Wagnerovim načinom života, a samim time i životom svih onih koji su živjeli u 19. stoljeću u tadašnjoj Njemačkoj. Iz toga se razloga nastojao kreirati prostor u kojem su ljudi u to vrijeme najčešće provodili vrijeme. Na taj se način došlo do ideje stvaranja gostionice iz 19. stoljeća koju su učenici izradili uz pomoć nastavnice Likovne umjetnosti i njezinog znanja o umjetnosti 19. stoljeća. Kako bismo u potpunosti razumijeli ideje i razmišljanja ljudi 19. stoljeća, a samim time i Wagnerove ideje, bilo je važno upoznati se i s poviješću Njemačke u 19. stoljeću u čemu su pomogli nastavnici Povijesti i Hrvatske književnosti. Tema projektne nastave ovoga rada proizašla je iz predmeta Glazbene umjetnosti iz razloga što je Richard Wagner imao velik utjecaj na glazbenu scenu sve do današnjih dana. O Wagneru se po dijakronijskom modelu uči u trećem razredu opće gimnazije kroz posebnu nastavnu cjelinu namijenjenu isključivo reformi opere pod nazivom „Razvoj opere (2) – glazbena drama Richarda Wagnera“. Kroz glazbeno gledalište projekta dolazilo se do onih zaključaka vezanih uz Wagnerovo stvaralaštvo i utjecaj na zajednicu u kojoj je živio te na razvitak glazbe kroz povijest. U projektu se posebno istaknula Wagnerova operna reforma.

⁸Richard Wagner rođen je 22. svibnja 1813. godine kao deveto dijete u obitelji. U početku radi kao koncertmajstor i dirigent po opernim kućama za malu plaću. Proboj mu donosi opera „Rienzi“, a nakon toga nastaju slavija djela kao što su „Tannhäuser“ i „Lohengrin“. Njegova su najznačajnija djela Tetralogija „Prsten Nibelunga“ („Der Ring des Nibelungen“) koja obuhvaća četiri glazbene drame „Rajino zlato“, „Die Walküre“, „Siegfried“ i „Sumrak bogova“. Još su neka od poznatijih djela opere „Leteći Holandez“, „Tannhäuser“, a od ostalih djela ističu se i „Simfonija u C-duru“ i „Faust Uvertira“. Wagner je zaslužan i za Reformu opere koja donosi brojne promjene u skladanju i pisanju opera. Wagner uvodi lajtmotive i time simfonizira orkestar, podjelu opere na brojeve mijenja s podjelom na prizore, orkestru daje novo značenje i pojačava puhački sastav instrumenata.

8.2. Cilj projektne nastave „S Wagnerom na terasi“

Cilj je projekta bio utvrditi korisnost i svrhovitost interdisciplinarnih metoda učenja i poučavanja u školama kroz provedbu projekta „S Wagnerom na terasi“. Zadatci projekta bili su:

1. utvrditi želju učenika za sudjelovanjem u projektnoj nastavi;
2. ispitati pozitivne i negativne strane projektne nastave.

8.3. Projektna pitanja

Kroz provedbu projektne nastave „S Wagnerom na terasi“ nastojalo se odgovoriti na sljedeća pitanja:

Pitanje 1 – Da li projektna nastava temeljena na interdisciplinarnim metodama kvalitetna metoda učenja i poučavanja?

Pitanje 2 – Da li u školama potrebno češće provoditi projektnu nastavu?

Pitanje 3 – Koje su prednosti projektne nastave?

Pitanje 4 – Koji su nedostaci projektne nastave?

8.4. Način provođenja projektne nastave

U projektu su sudjelovali učenici jednog trećeg razrednog odjela Varaždinske gimnazije i njihovi profesori Glazbene umjetnosti, Likovne umjetnosti, Povijesti i Hrvatskoga jezika. Uloga studentice bila je koordinirati i usmjeravati učenike i nastavnike u izradi i provođenju projektne nastave. U sklopu pripreme projekta osmislila je koncept samoga projekta koji je objašnjen u sljedećem poglavlju. Provedba projekta počela je 2. svibnja 2018. godine i završila 13. lipnja 2018. godine. Nastavni sati, na kojima je prisustvovala studentica, bili su sati nastavnoga predmeta koji su bili uključeni u projekt tako da nije mogla dolaziti svaki dan, nego samo one dane kada su učenici imali nastavne predmete uključene u projekt.

8.5. Postupci i instrumenti

Projekt je podijeljan i izvođen u četiri etape:

1. dio – upoznavanje;
2. dio – izrada projekta;
3. dio – provedba projekta;
4. dio – evaluacija projekta.

U prvome dijelu projekta predviđeno je upoznavanje sa samim projektom koji se učenicima predstavio putem slikokaza. Predviđeno vrijeme prvoga dijela bilo je jedan školski sat (45minuta), a uključivalo je:

1. objašnjenje svrhe i cilja projektne nastave;
2. biografiju Richarda Wagnera;
3. kritički pogled na Wagnerovo stvaralaštvo.

U prvome dijelu predviđeno je i upoznavanje učenika s nazivom projekta – „Na terasi s Wagnerom“. Projekt je nazvan ovim imenom jer su u Wagnerovo vrijeme (19. stoljeće) kavane ili „krčme“, koje su postojale, često u nazivu imale riječ „terasa“, a kako je projekt uključivao izradu kavane iz 19. stoljeća, ovo ime činilo se prigodnim i zanimljivim.

U drugome dijelu projekta predviđena je razrada ideja te su dane određene smjernice o kojima su mogli raspravljati. Vrijeme trajanja predviđeno je kroz 5 školskih sati, a izrada projekta uključivala je:

1. izradu kavane (po mogućnosti po uzoru na Wagnerovo doba);
2. intervju s Wagnerom;
3. „parlaonicu“ na temu Wagnerove reforme opere.

Kao što je već prethodno navedeno, predložene su teme bile dane na izbor. Za treći dio projekta predviđena je provedba ideja za koje je predviđeno vrijeme cijeli školski dan. Kako je svrha interdisciplinarnosti da svi na jednak način sudjeluju u projektu, ovim konceptom napravljen je samo okvir na temelju kojeg je nastavnicima i učenicima omogućeno zajedničko planiranje koje je oblikovano nastojeći uskladiti sve ideje. Osim što je napravljen okvir radnji, izrađen je i anketni upitnik s kojim je provedena evaluacija projektne nastave za sve koji su sudjelovali. Anketa je priložena uz diplomski rad.

U projektnoj su nastavi „S Wagnerom na terasi“ sudjelovali nastavnici iz četiri nastavna predmeta u gimnazijama te je svaki od njih na značajan način pridonio cilju samoga projekta.

8.6. Organizacija projekta

U projektu je svima bila dodijeljena određena uloga iako su samo neke od njih bile vidljive u provedbi projekta. Učenici su bili podjeljeni u dvije skupine, jedni su se bavili izradom muzeja dok su drugi bili zaduženi za predstavu. Kavanu smo svi zajedno napravili. Unutar svake skupine svatko je imao svoje zaduženje i na svoj je način doprinio samome projektu. One vidljive uloge bile su uloge u predstavi: Ricahard Wagner, konobarica, djevojka u prolazu, tajnica i psihologinja, kustosi i konobari. Još jedna značajna uloga bila je i uloga nastavnika koji su sudjelovali u projektu. Osim što su nas uveli u projekt kroz svoje područje te na taj način ujedinili svaki nastavni predmet, i nastavnici su sudjelovali u izradi ideja te izradi samog projekta. Uloga studentice bila je prvenstveno uloga moderatora. Kao voditeljica projekta donosila je odluke i određivala načine i metode rješavanja zamršenih situacija. Sve odluke donosila je nakon razgovora s nastavnicima i učenicima kako bi uvažila svako mišljenje. Važno je naglasiti da nitko nije bio podređen iako su bile dodijeljene uloge te su svi sudionici imali jednako pravo glasa.

8.7. Analiza rezultata

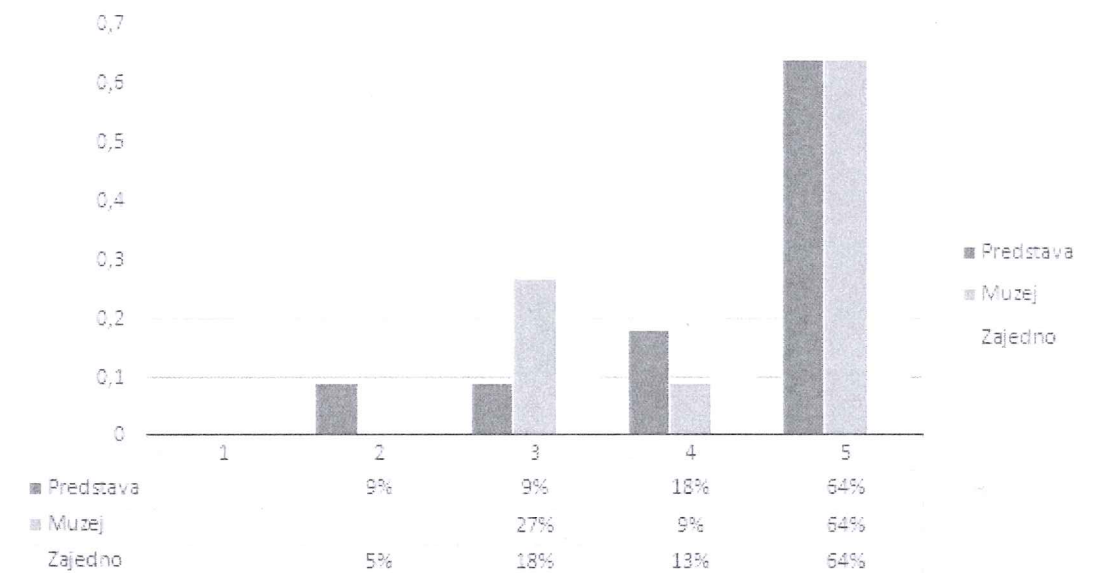
U želji da se odgovori na prethodno postavljena istraživačka pitanja, nakon izrade projektne nastave provedena je anketa. Kako bi se odredilo ima li raspodjela po skupinama ulogu u zadovoljstvu učenika s provedenom projektnom nastavom, u anketi su učenici trebali zaokružiti skupinu u kojoj su sudjelovali u izradi projekta. Nakon provođenja samoga projekta učenici su zamoljeni da ispune anketni list u kojem su se nalazila pitanja o projektu u kojemu su sudjelovali. Anketni se list sastoji od šest pitanja od kojih su na četiri pitanja odgovor trebali zaokružiti, dok su na dva preostala pitanja odgovor trebali ponuditi u obliku rečenica. Anketni je list namijenjen za vrjednovanje uspješnosti projekta „S Wagnerom na terasi“. Anketa je bila anonimna.

8.7.1. Rezultati ankete

Anketni list je ispunilo 22 učenika koji su sudjelovali u projektu, od kojih je 11 bilo u skupini koja je pripremala muzej te 11 koji su pripremali predstavu. Svrha anketnog lista bila je dobiti odgovore na pitanje je li projektna nastava, temeljena na interdisciplinarnim metodama, potrebna i kvalitetna metoda učenja i poučavanja, bi li se trebala češće provoditi u školama te

koje su prednosti i nedostaci projektne nastave. U anketnom listu učenici su također trebali odgovoriti je li se njima osobno sviđalo sudjelovati u projektnoj nastavi te bi li željeli u budućnosti sudjelovati u sličnim projektima. Učenici su na anketnom listu bili podijeljeni na one koji su sudjelovali u izradi muzeja i projekta, te su tako podijeljeni i rezultati koji su na kraju obrađeni i zajedno. Svi su odgovori vidljivi na slikama tablica.

Kako ti se sviđalo sudjelovati u projektnoj nastavi?

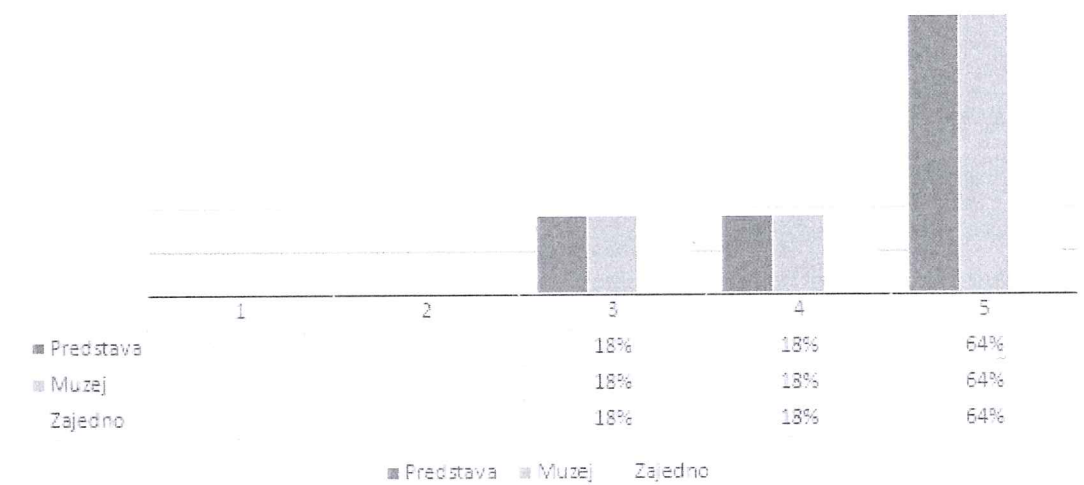


Tablica 1: odgovori učenika na pitanje „Kako ti se sviđalo sudjelovati u projektnoj nastavi?“

U tablici 1 nalaze se odgovori na pitanje „Kako ti se sviđalo sudjelovati u projektnoj nastavi?“. Ponuđeni odgovori bili su na zaokruživanje te su učenici morali zaokružiti ocjenu (od 1 do 5). U tablici je vidljiva podjela učenika na one koji su sudjelovali u pripremi predstave i one koji su sudjelovali u pripremi muzeja, a nakon što su podatci obrađeni posebno po skupinama u kojima su sudjelovali, oni su obrađeni i zajedno. Učenici su u ovome pitanju projektnu nastavu, u kojoj su sudjelovali, trebali „ocijeniti“. Iz tablice je vidljivo kako nitko od učenika nije dao ocjenu nedovoljan (1), ocjenu dovoljan (2) dalo je 9% učenika, to jest 1 učenik iz skupine učenika koji su pripremali predstavu, ali nijedan učenik iz skupine učenika koji su pripremali muzej. Ocjenu dobar (3) iz skupine učenika, koja je radila predstavu, dalo je 9% učenika, to jest 1 učenik, a iz skupine učenika, koji su pripremali muzej, 27% učenika, to jest 3 učenika. Ocjenu vrlo dobar (4) dalo je 18% učenika, to jest 2 učenika iz skupine koja je pripremala

predstavu, a 9% učenika, to jest 1 učenik, iz skupine koja je pripremala muzej. Ocjenu odličan (5) dalo je 64%, to jest 7 učenika iz obje skupine. Zajedno je dakle 5% učenika projektu dalo ocjenu dovoljan (2), 18% učenika dalo je ocjenu dobar (3), 13% učenika dalo je ocjenu vrlo dobar (4) i 64% učenika dalo je ocjenu odličan (5). Iz tablice je vidljivo kako je većina učenika bila vrlo zadovoljna projektnom nastavom u kojoj su sudjelovali te su na nju pozitivno reagirali.

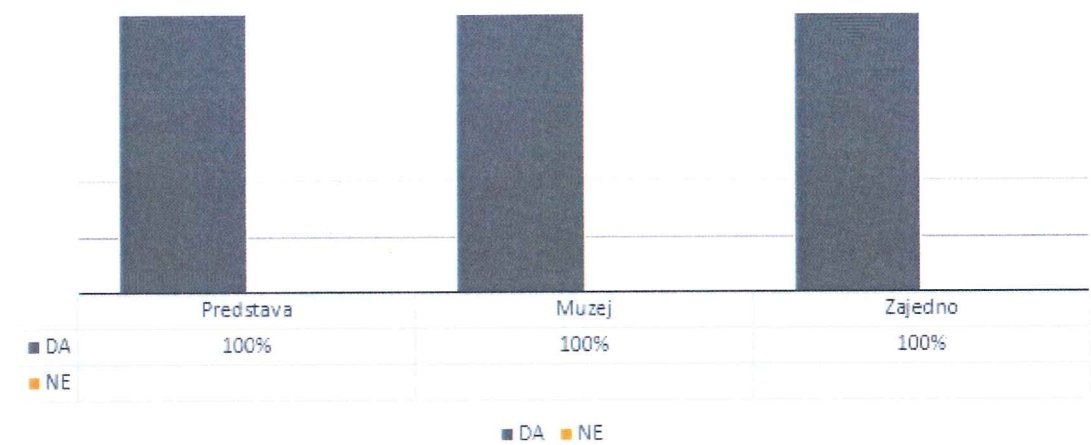
Misliš li da je projektna nastava dobra metoda učenja više predmeta



Tablica 2: odgovori učenika na pitanje „Misliš li da je projektna nastava dobra metoda učenja više predmeta?“

U tablici 2 vidljivi su odgovori na slijedeće pitanje „Misliš li da je projektna nastava dobra metoda učenja više predmeta?“ te su i na njega učenici morali odgovoriti ocjenom, to jest zaokružiti ocjenu od 1 do 5. U postocima, 18% učenika na ovo pitanje odgovorilo je ocjenom dobar (3), 18% dalo je ocjenu vrlo dobar te je 64% učenika na ovo pitanje dalo ocjenu odličan (5). Iz ove tablice vidljivo je kako većina učenika smatra da je projektna nastava zadovoljavajuća metoda koja omogućuje obradu teme kroz više nastavnih predmeta i na taj način temu objedinjuje s više gledišta zbog čega je moguće dobiti veće znanje o temi koja se obrađuje.

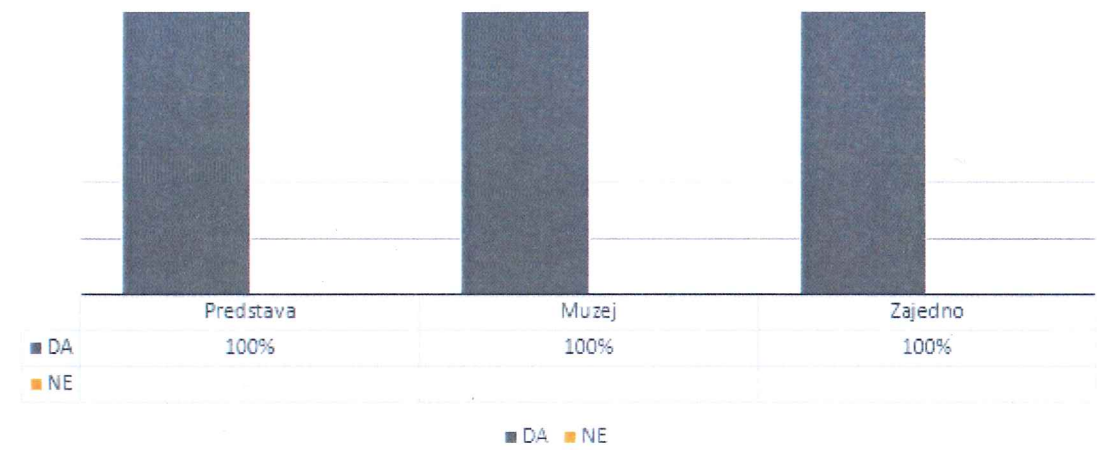
Da li li želio/željela u budućnosti sudjelovati u projektnoj nastavi?



Tablica 3: odgovori učenika na pitanje „Bi li bi želio /željela u budućnosti sudjelovati u projektnoj nastavi?“

U tablici 3 vidljivi su rezultati pitanja „Bi li bi želio/ željela u budućnosti sudjelovati u projektnoj nastavi?“ na koje su učenici trebali zaokružiti jedan od dva ponuđena odgovora. Iz tablice je vidljivo kako bi svi učenici (100%) željeli sudjelovati u još projektnih nastava temeljenih na interdisciplinarnim metodama, što je više nego očekivano te se iz toga može zaključiti kako je interdisciplinarna metoda rada uvelike potrebna.

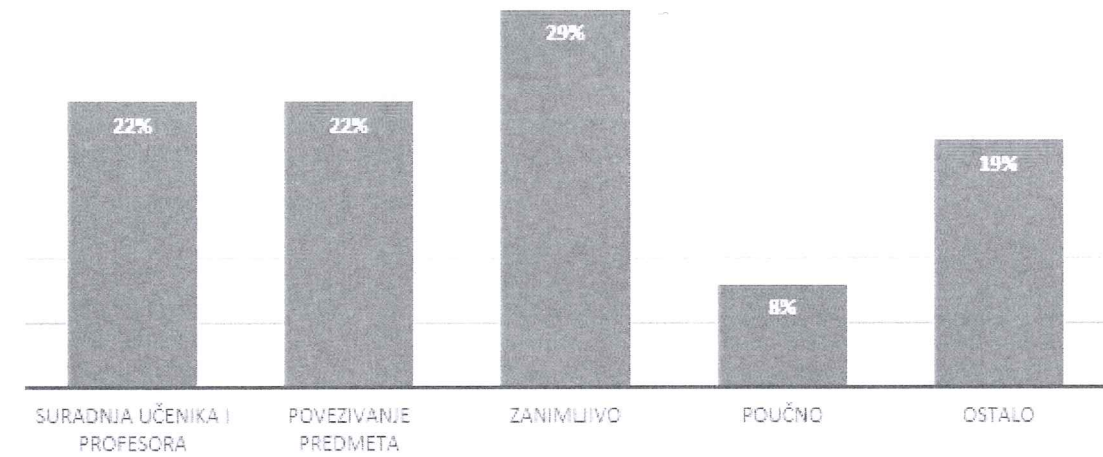
Misliš li da je potrebno u školama češće provoditi projektnu nastavu?



Tablica 4: odgovori učenika na pitanje „Misliš li da je potrebno u školama češće provoditi projektnu nastavu?“

U tablici 4 vidljivi su rezultati na pitanje „Misliš li da je potrebno u školama češće provoditi projektnu nastavu?“ na koje je također 100% učenika odgovorilo potvrdno. Ovakav je rezultat još jedna potvrda kako su učenici bili zadovoljni projektnom nastavom i interdisciplinarnom metodom rada i smatraju kako je ona važna i potrebna metoda koja bi se trebala češće provoditi u školama.

Pozitivne strane projektne nastave

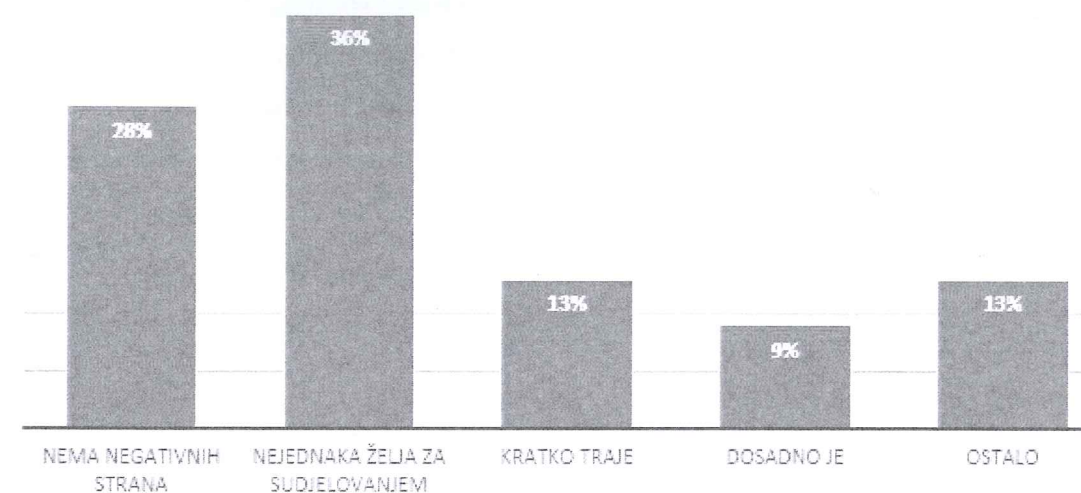


Tablica 5: odgovori učenika na pitanje „Prema tvom mišljenju koje su prednosti projektne nastave?“

U tablici 5 prikazani su rezultati na pitanje „Prema tvom mišljenju koje su prednosti projektne nastave?“. Rezultati ovdje nisu podijeljeni prema skupinama, već su podijeljeni po učestalosti odgovora koji su dani. Odgovori su podijeljeni u pet kategorija. 22% učenika smatra pozitivnom stranom suradnju učenika i profesora. Njih 22% navodi povezivanje predmeta, a 29% zanimljivost takve nastave kao pozitivnu stranu. Nešto manji broj učenika, njih 8% navodi da je pozitivno to što je takva nastava poučna. Kako su postojali i drugi odgovori kojih je bilo premalo u postotcima stvorena je i kategorija „ostalo“. Neki su od odgovora koji su postavljeni u kategoriju „ostalo“, „nema učenja napamet i štrebanja“, „nema nastave“, da se „ističu kvalitete učenika“ i da je projekt „zabavan“.

U ovoj se tablici vidi kako je učenicima projektna nastava bila zanimljiva i zabavna i kako misle da su kroz projekt na bolji i više poučan način dobili korisno znanje iz svih više perspektiva i da su na taj način bez opterećenja dobili mnogo znanja i iskustva.

Negativne strane projektne nastave



Tablica 6: odgovori učenika na pitanje „Prema tvom mišljenju koji su nedostaci projektne nastave?“

U tablici 6 prikazani su odgovori na pitanje „Prema tvom mišljenju koji su nedostaci projektne nastave?“ koji su također podijeljeni u pet kategorija koje su stvorene zbog učestalosti pojedinih odgovora. Najučestaliji odgovor bio je „nejednaka želja za sudjelovanjem“, dakle 36% učenika smatralo je kako se neki od učenika, koji su sudjelovali u projektnoj nastavi, nisu dovoljno potrudili kako bi izvršili svoje zadatke. Tako je jedan od odgovora bio kako su se „trebali svi uključiti jednako“ da bi projekt bio bolji. Drugi najzastupljeniji odgovori bio je to da nema negativnih strana što je 28% učenika napisalo. 13% učenika smatralo je kako je projekt trajao prekratko te „da je bilo više vremena i više ideja bi se provelo“. 13% učenika je dalo različite odgovore pa su smješteni u kategoriju „ostalo“, a neki od njih smatrali su da „su neki bolji za individualni rad“ te je nekima projekt bio „preopširan“. 9% učenika smatralo je kako je projekt „dosadan“.

U ovoj tablici možemo uočiti kako je većina učenika uočila nesudjelovanje pojedinih učenika te smatrala kako to nije bilo povoljno za provođenje projektne nastave. Osim ove negativne strane smatrali su kako je bilo premalo vremena da se projekt u potpunosti izvrši te, da je bilo više vremena, projekt bi bio kvalitetnije odrađen. Čak 28% učenika smatralo je kako projektna nastava nije imala negativnih strana.

8.8. Rasprava

U mnogočemu je projektna nastava „S Wagnerom na terasi“ bila uspješna. Zadovoljstvo učenika zbog iskazanoga truda i uspjeha, koji su postigli, uočljiva je i u odgovorima u anketi. Međutim, potrebno je uložiti puno truda u razradi projektne nastave jer će se nepredvidive situacije dogoditi. Prije provođenja potrebno je temeljito razraditi sve sastavnice projektne nastave i pažljivo odrediti vremensko razdoblje u kojemu će se ona provoditi. Iz toga je razloga vrlo važno predviđanje nepredivih situacija te fleksibilnost. Nastavnik, koji provodi projektnu nastavu, treba znati voditi učenike do cilja, usmjeravati ih prema odgovorima i postići ugodnu atmosferu rada među učenicima i ostalim sudionicima u projektnoj nastavi.

Kroz provedenu anketu dani su odgovori na prethodno postavljena pitanja te je uočeno kako većina učenika smatra da projektna nastava temeljena na interdisciplinarnim metodama uistinu jest kvalitetna metoda učenja i poučavanja. Međutim, kako je projekt bio ograničen na ispitivanje učenika, nisu ispitani stavovi nastavnika i njihova mišljenja te se kvaliteta ovoga projekta ne može do kraja procijeniti. Učenici su samostalno dolazili do ideja kako i pomoću kojih metoda izvesti projektnu nastavu. S oduševljenjem su izvodili zadatke što je vidljivo i u anketi u kojoj su učenici odgovorili kako im je projektna nastava zanimljiva i kako iz nje mogu naučiti mnoge činjenice bez učenja. Pozitivan odgovor dobiven je i za pitanje „Da li potrebno češće provođenje projektne nastave u školama?“ Učenici smatraju kako je projektna nastava neophoda i da bi se trebala provoditi u školama. U anketi su navedene pozitivne i negativne strane. Učenici smatraju kako je važna suradnja nastavnika i učenika, povezivanje predmeta i da se uz pomoć projektne nastave nauče mnoga znanja o određenoj temi, ali također smatraju kako projektna nastava nije za svakoga pojedinca. Također smatraju kako se u projektnoj nastavi u mnogim situacijama ističu uloge i iz toga razloga nema suradničkog ponašanja te da je teško postići dogovor koji svakoga potiče na rad. Istaknuta je i nužnost vremenskog razdoblja projektne nastave. Učenici smatraju kako je u duljem vremenskom razdoblju moguće postići i kvalitetnije zadatke.

9. Zaključak

Projektna nastava pokazala se izuzetno zahtjevnom, ali jednako tako korisnim i poučnim iskustvom. Iako možda nije metoda koja bi se trebala koristiti svaki dan u školi, smatram da je projektnu nastavu temeljenu na interdisciplinarnim metodama potrebno provoditi u školama kako bi učenici na kreativniji i inovativniji način došli do znanja. Interdisciplinarnost je također koristan pristup iz razloga što povezuje učenike i nastavnike, povezuje sve koji sudjeluju u projektu i daje učenicima mogućnost da ravnopravno donose ideje i odluke s nastavnicima. Nitko ne ostaje zanemaren i svatko dobiva priliku da pokaže ono u čemu je dobar. Iako je zahtjevan, interdisciplinarnost je pristup koji povezuje nastavne predmete, teme, ciljeve, učenike i nastavnike te samim time ujedinjuje cijelu školu. Interdisciplinarnost se u školama može provesti i na više razina, a projektna je nastava ona najviša razina do koje se postupno treba doći kako bi u potpunosti zaživjela i donijela najviše plodova. Iz tih je razloga potrebno znati kada, na koji način i koliko puta upotrijebiti određenu razinu interdisciplinarnosti u nastavi. Uz interdisciplinarni pristup škola će rasti i pronalaziti nove načine kako da učenicima približi nastavu i teme koje trebaju učiti, i kako da teme i nastavne predmete učini zanimljivijima. Novi će kreativni i inovativni načini, koje interdisciplinarnost sa sobom nosi, ako se pravilno i pravodobno provedu, školu učiniti zabavnom jednako kao i poučnom učenicima i nastavnicima.

Interdisciplinarnost je pojam koji uključuje suradništvo nastavnika, povezanost nastavnih predmeta, otvorenije poglede na teme koje se obrađuju. Potiče kreativno razmišljanje kod nastavnika i učenika, a svima, koji sudjeluju, daje ulogu u stvaranju i osmišljavanju plana, tijekom provođenja i materijala pomoću kojih će se na kraju doći do prvotno navedenoga cilja. U interdisciplinarnome poučavanju i učenju svi su koji sudjeluju su ravnopravni, svatko na neki drugi način pridonosi učenju o odabranoj temi. To je zato što interdisciplinarnost nudi mogućnost da se jedna tema sagleda iz više kutova i više različitih područja. Interdisciplinarno poučavanje nudi svakome tko sudjeluje da se pokaže u najboljem svjetlu jer u svakome budi kreativnost i inovativnost. Također, jedna projektna nastava može potaknuti želju i motivaciju za radom i učenjem o onome što se obrađuje jer učenicima nudi slobodu da se izraze na način koji njima odgovara. Interdisciplinarno se poučavanje i učenje može provesti u osnovnim i srednjim školama jer određena dob ovdje nije potrebna. Dakle, svatko od djece u prvom razredu osnovne škole do učenika u srednjoj školi može sudjelovati u interdisciplinarnome učenju i

poučavanju. Zbog toga možemo zaključiti kako interdisciplinarno poučavanje i učenje daje velik doprinos i označava pomak u samome obrazovanju.

Na isti način interdisciplinarnost se uvodi i u Glazbenu umjetnost kao kreativna, inovativna i zanimljiva metoda koja učenicima daje mogućnost da uz pomoć drugih nastavnih predmeta uče o glazbi. Isto tako će i u ostalim nastavnim predmetima kroz interdisciplinarne metode dobiti mogućnost da uključe glazbu u svoj rad. Pomoću interdisciplinarnosti glazba postaje ravnopravna svim nastavnim predmetima i jednakom mjerom doprinosi znanju učenika.

10. Literatura

- Aladrović S., K., Horvat, M. (2013). Utjecaj međuprožimanja nastave Glazbene umjetnosti i Hrvatskog jezika na stavove, motivaciju i znanje učenika. U: Vidulin-Orbanić, S. (ur.). *Međunarodni simpozij glazbenih pedagoga, Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 3, Interdisciplinarni pristup glazbi, Istraživanje, praksa i obrazovanje. Zbornik radova s Trećeg međunarodnog simpozija glazbenih pedagoga.* Pula: Sveučilište u Puli, Odjel za glazbu. 363-374.
- Barrett R., J. 2001. Interdisciplinary Work and Musical Integrity. *Music Educators Journal*. Vol. 87. br. 5. 27-31. <http://www.jstor.org/stable/3399705> (pristupljeno 3. rujna 2018.).
- Bognar, L.; Matijević, M. 2002. *Didaktika*. Školska knjiga. Zagreb.
- Brajković, S., Čudina-Obradović, M. 2009. *Integrirano poučavanje*. Pučko otvoreno učilište Korak po korak. Zagreb
- Buljubašić-Kuzmanović, V. 2007. *Studentska prosudba učinkovitosti integrativnoga učenja*. *Odgojne znanosti*. 9 (2). 147-160.
- Campbell, M. R. 1995. Interdisciplinary Project in Music. *Music Educators Journal*. Vol. 82. br. 2., 37-44. <http://www.jstor.org/stable/3398868> .(pristupljeno 3. rujna 2018.)
- Carlos R., Abril R., C., Gault M., B. 2016. *Teaching General Music Approaches, Issues, and Viewpoints*. Oxford University Press. New York.
- Cindrić, M. 2006. Projektna nastava i njezine primjene u nastavi fizike u osnovnoj školi. *Magistra ladertina*. 1. 33-47.
- Enciklopedijski riječnik pedagogije*. 1963. Matica hrvatska. Zagreb.
- Ellis K., A., Fouts T., J. 2001. Interdisciplinary Curriculum: The Research Base . *Music Educators Journal*. Vol. 87. br. 5. 22-26+68. <http://www.jstor.org/stable/3399704> (pristupljeno 3. rujna 2018.).
- Jensen, E. 2003. *Super-nastava*. Nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje. Educa. Zagreb.

- Kite, T., Smucker, T., Steiner, S., Bayne, M. 1994. Using Program Music For Interdisciplinary Study. *Music Educators Journal*. Vol. 80. br. 5. 33-36+53. <http://www.jstor.org/stable/3398747> (pristupljeno 3.rujna 2018.).
- Kostović-Vranješ, V.; Šolić, S. 2011. Nastavni sadržaji prirode i društva –polazište za interdisciplinarno poučavanje u razrednoj nastavi. *Život i škola*. 25 (1). 207-216.
- Lazar, M. 2004. Interactive Music Strategies for the Academic Curriculum. New Horizons for Learning: Teaching and Learning Strategies. *Quarterly Journal*. <http://www.songsforteaching.com/lazar/interactivestrategies.htm>. (pristupljeno 15. lipnja 2018.)
- Levenduski, K. 2005. *The Importance of Connecting the Music Curriculum to Aspects of the Classroom Curriculum in the Elementary School*. The University of Wisconsin. Oshkosh. <https://www.uwosh.edu/coehs/departments/teaching-learning/MSE/electronic-journals/documents/levenduski-2005-fall.pdf> (pristupljeno 13. lipnja 2018.)
- Matijević, M. 2008. Projektno učenje i nastava. *Znamen. Nastavnički suputnik*. 188-225.
- Meyer, H. 2005. *Što je dobra nastava*. Erudita. Zagreb
- Nacionalni Obrazovni Kurikulum*. 2010. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Republika Hrvatska http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (pristupljeno 19. srpnja 2018.).
- Nastavni plan za srednje škole*. 1994. Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete. Školske novine. <https://www.ncvvo.hr/nastavni-planovi-i-programi-za-gimnazije-i-strukovne-skole/> (pristupljeno 25. rujna 2018.).
- Nastavni plan za Glazbenu umjetnost za Gimnazije* http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/glazbeni.pdf (pristupljeno 19. srpnja 2018.).
- Poljak, V. 1977. *Nastavni sistemi*. Pedagoško-književni zbor. Zagreb.

- Repko, A. F. 2008. *Interdisciplinary Research – Process and Theory*. Sage Publications. London. http://www.sagepub.com/upm-data/23223_Chapter_1.pdf (pristupljeno 3.rujna 2018.)
- Rojko, P. 2012. *Metodika nastave glazbe teorijsko-tematski aspekti*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Pedagoški fakultet. Osijek. https://bib.irb.hr/datoteka/566005.ROJKO_Metodika_nastave_glazbe_Teorijsko_tematski_aspekti.pdf (pristupljeno 6.rujna 2018.).
- Senjan, I. 2017. *Nastava glazbe u hrvatskim općeobrazovnim srednjim školama*. Izvorni članak UDK 37.09:78(497.5)(045).
- Snyder, S. 2001. Connection, Correlation, and Integration. *Music Educators Journal*. Vol. 87. br. 5. 32-39+70. <http://www.jstor.org/stable/3399706> (pristupljeno 3. rujna 2018.).
- Šulentić Begić, J.; Begić, A. 2013. Mogućnosti interdisciplinarnog povezivanja nastave glazbe s neglazbenim predmetima. U: Vidulin-Orbanić, S. (ur.). *Međunarodni simpozij glazbenih pedagoga, Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 3, Interdisciplinarni pristup glazbi, Istraživanje, praksa i obrazovanje. Zbornik radova s Trećeg međunarodnog simpozija glazbenih pedagoga*. Pula: Sveučilište u Puli, Odjel za glazbu. 241-256.
- Terhart, E. 2001. *Metode poučavanja i učenja*. Educa. Zagreb.
- Thompson Klein, J. 1990. *Interdisciplinarity History, Theory, and Practice*. Wayne State University Press. Detroit. <https://books.google.hr/books?id=4uM8fjxhjqc&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (pristupljeno 3.rujna 2018.)
- Vidulin-Orbanić 2004. Glazbeno stvaralaštvo učenika OŠ Vladimira Nazora u Rovinju. *Tonovi*. 45/46, 44-62.
- Visković, I. 2016. Projektna nastava kao područje unaprjeđenja kvalitete škole. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju*. Tematski broj.1 – 392. svibanj.
- Wiggins, J., Wiggins, R. 1997. Integrating Through Conceptual Connections. *Music Educators Journal*. Vol. 83. br. 4. 38-41. <http://www.jstor.org/stable/3399040> (pristupljeno 3.rujna 2018.)

Zadnik, K. 2013. Interdisciplinary connections between the fields of music education. U:
Vidulin-Orbanić, S. (ur.). *Međunarodni simpozij glazbenih pedagoga, Glazbena
pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 3, Interdisciplinarni pristup glazbi,
Istraživanje, praksa i obrazovanje. Zbornik radova s Trećeg međunarodnog simpozija
glazbenih pedagoga*. Pula: Sveučilište u Puli, Odjel za glazbu. 351-362.

11. Prilozi

PRILOG 1 – Dnevnik projektne nastave

Kako bi obrada podataka bila što detaljnija u prilogu nalazi se moj osvrt na projektnu nastavu „Na terasi s Wagnerom“ koju sam provela u školi od 2. svibnja 2018. do 13. lipnja 2018. U osvrtu se nalaze opisi aktivnosti po danima i moja zapažanja na temelju održane nastave.

PRVI NASTAVNI SAT, 2. SVIBNJA 2018.

U srijedu 2. svibnja provela sam prvi sat u razrednom odjelu. Sa mnom je na satu bila i nastavnica Glazbene umjetnosti. Prvi je sat, u kojem sam učenike upoznavala s projektom, uključivao slikokaz i radne listove pomoću kojih sam im objasnila kako ćemo i na koji način raditi projekt, što je interdisciplinarnost i projektna nastava. Kroz sat sam pokušavala učenike uključiti u raspravu pitanjima, ali kako im je tema bila nepoznata, malo su se uključivali i uglavnom slušali. S Wagnerom su se i njegovim djelima već prije upoznali tako da su se na dijelu, u kojem sam pričala o skladatelju i njegovoj reformi opere, uključivali više i bili aktivniji. Ipak, učenici su sveukupno su bili skeptični prema samome projektu. Na kraju sata rekla sam im da ću dolaziti i na nastavu drugih nastavnih predmeta i zadala im zadatak da pročitaju tekstove na radnom listu koji sam donijela. Na jednom od radnih listova bili su razni tekstovi o Wagneru i njegovim djelima i razmišljanjima, a na drugome sam napisala učenicima sve što je potrebno da znaju o projektu i ideje koje sam zamislila i prije nego što se projekt počeo provoditi. Ideje se mogu vidjeti pod naslovom *Izrada projekta*. Nastavnica Glazbene umjetnosti također se uključila i zadala im da kritički sagledaju jedan od tekstova koji sam im dala na radnom listu i napišu kritički osvrt na temu jednog od tekstova. Na taj je način završio prvi sat i upoznavanje.

DRUGI NASTAVNI SAT, 9. SVIBNJA 2018.

Na ovome satu provedena je oluja ideja⁹ kako bi učenici odabrali koje ćemo ideje provesti u projektu. Učenike sam podijelila u četiri skupine pa su dobili zadatak da samostalno osmisle neki novi zadatak na temelju mojih zamisli. Na temelju prijedloga učenika odabrat će se tri ideje koje će se provesti u okviru projektne nastave. Također sam rekla učenicima neka smisle samo jednu ideju po skupini i da ju dobro razrade, umjesto da smisle više ideja od kojih nijedna

⁹ Pojam „*oluja ideja*“ dobio je ime po metodi „using the brain to storm a problem“. Jedna je od najpoznatijih tehnika kreativnog rješavanja problema. Može se provoditi pojedinačno ili u skupini. Cilj je ove aktivnosti da se iznese što više ideja te se sve ideje prihvaćaju i bilježe bez prosudbe.

nije razrađena. Svaka skupina imala je odlične ideje iz čega se moglo zaključiti da se učenicima sviđao zadatak da sami smisle ono što bi htjeli raditi. Na kraju je jedna od tri ideje, koju sam ja predložila, bila prihvaćena, a ostale su bile njihove. Prihvaćene su ideje:

1. muzej o Wagneru;
2. kratka predstava o Wagneru;
3. napraviti kavanu iz Wagnerovog doba, dakle iz 19. stoljeća.

U muzeju će biti slike Wagnera i njegovih djela, puštat će se njegova glazba i bit će kustos koji će voditi učenike u oblizak muzeja i koji treba znati skladateljevu biografiju i neke zanimljive činjenice. Predstava šaljivoga sadržaja govorit će o frustriranom Wagneru koji želi pobjeći iz vlastitoga vremena i zbog toga odlazi psihijatru. Predviđeno vrijeme trajanja predstave bilo je 10 minuta. Za kavanu je trebalo naći izgled interijera i što se posluživalo. Također se trebalo odabrati najmanje dva konobara.

Što se tiče suradnje s nastavnicima ostalih nastavnih predmeta, nakon drugoga sam sata svima poslala plan rada iz kojega su proizašli i ciljevi. Moji su ciljevi bili za Likovnu umjetnost - podučiti učenike kakav je bio interijer kavane iz 19. stoljeća i kako se oblačilo u 19. stoljeću; za Povijest – povezati Wagnera s društvom iz 19. stoljeća i s povijesnim događanjima u kojima je Wagner sudjelovao i kako je on utjecao na druge poznate ljude; za Hrvatski jezik – pogledati Wagnerova književna djela i njegov utjecaj na književnost; za Glazbenu umjetnost – odabrati glazbu koja bi se puštala u muzeju.

Nakon drugoga sata vidio se velik pomak u motivaciji učenika vezanu uz izvedbu projektne nastave. Nakon što su sami odlučili koje će teme i ideje provesti, dobili su jasniji uvid u projektnu nastavu i cilj toga projekta.

TREĆI NASTAVNI SAT, 15. SVIBNJA 2018.

Na trećemu satu, kojega sam provela s učenicima, sudjelovala je i nastavnica Hrvatskoga jezika i predstavila kratki slikokaz o libretima i književnim djelima R. Wagnera. Nakon što je nastavnica završila, razred sam podijelila na dvije skupine. Jedna će se baviti predstavom, a druga muzejem. Dio „izrade kavane“ odlučila sam ostaviti za sat proveden s nastavnicom Likovne umjetnosti. Prva skupina, ona za predstavu, odredila je likove u predstavi i počela pisati tekst predstave, a druga skupina, ona za muzej, odlučila je što će kustos govoriti o Wagneru i napravili su vizualni koncept muzeja. Učenicima je zadan zadatak do idućega

susreta, a to je dovršavanje teksta predstave i određivanje slika ili tekstova koji će biti prikazani u muzeju.

ČETVRTI NASTAVNI SAT, 17. SVIBNJA 2018.

Na četvrtome satu nastavnik Povijesti sažeto je i učenicima zanimljivo objasnio događanja 19. stoljeća u Njemačkoj u kojem je Wagner živio. Govorio je o građanstvu koje je bilo glavna radna snaga koja se često žalila na vrijeme koje mora provesti na poslu. Također, u to su vrijeme Židovi, koje je Wagner prezirao, dobro poslovali zbog čega ih je Wagner osuđivao. Tada se često izlazilo na proteste te je i Wagner na nekima bio prisutan i zbog jednog je istjeran iz Njemačke. Nastavnik je na kraju rekao kako su u ono vrijeme kavane bili najveća okupljališta u kojima se raspravljalo o aktualnim temama te da je Wagner svoje vrijeme često tamo provodio i često sudjelovao u takvim raspravama. Nakon uvoda smo podijeljeni u skupine radili na tekstu predstave i na slikama koje ćemo staviti u muzej.

PETI NASTAVNI SAT, 21. SVIBNJA 2018.

Na petome satu bila je prisutna i nastavnica Likovne umjetnosti. Ona je osmislila cijela kavana i točno objasnila kako su kavane u 19. stoljeću izgledali, što se sve u njima nalazilo, što se pilo i Na kraju je osmislila način na koji ćemo mi napraviti našu kavanu. Na tome satu smo se uglavnom bavili trećom točkom našega projekta, to jest osmišljavanjem kavane. Tako smo na tome satu odredili tko će biti konobari i tko treba naslikati slike koje će ukrašavati našu kavanu. Posluživat će se kava i sok, bit će šest stolova s četiri stolice i na svakome će stolu biti kartaške igre ili šah jer se tako igralo i u vrijeme kada su takve kavane postojale. Dogovorili smo se tko će što donijeti, tako da smo zadužili učenike da donesu kavu, čajnike, igre, šalice i ostalo. Također, dogovorili smo se da ćemo se probati obući u odjeću koja se nosila u 19. stoljeću. Na sve ove dogovore prošao je cijeli sat, tako da se nismo dotakli ostalih ideja na tom satu.

ŠESTI I SEDMI NASTAVNI SATI, 23. SVIBNJA 2018.

U srijedu sam 23. svibnja s učenicima imala blok sat. Na ovim satovima nastavnice Hrvatskog jezika i Glazbene umjetnosti nisu imali uvod, nego su sudjelovali u pripremama završnog sata kojega smo tada predvidjeli izvesti za dva tjedna. Na tim smo satovima radili završne pripreme oko muzeja i predstave. Učenici su napisali cijelu predstavu i više smo ju puta zajedno uvježbavali. Učenici, koji su radili muzej, dogovorili su tko će biti kustos i što će govoriti koje ćemo slike staviti u muzej te su dogovorili da jedan učenik napravi od kartona okvire za slike koje će biti u muzeju. Također smo dogovorili tko će napraviti naslov za kavane i tko će biti

fotografi na završnome satu. Sljedeći sat, na koji sam trebala doći, trebao je biti ponedjeljak 4.lipnja, ali je projekt bio odgođen na tjedan dana kasnije tako da su sve završne pripreme također bile odgođene tjedan dana kasnije.

OSMI NASTAVNI SAT, 11. LIPNJA 2018.

Iako je projekt trebao završiti 6.lipnja, naknadno je objavljeno da se on mora odgoditi za tjedan dana, u srijedu 13. lipnja. Iz toga je razloga moj sljedeći sat bio u ponedjeljak 11.lipnja kako bih prikupila stvari koje su bile potrebne za izvedbu projekta.

DEVETI NASTAVNI SAT, 12. LIPNJA 2018.

Kako je utorak, 12. lipnja bio posljednji dan pripreme učionice u kojoj smo izveli završnu točku projekta, razred je sa mnom ostao pripremiti učionicu te uvježbavati uloge u predstavi i u kavani. Dan prije ovoga razred je ostavio šalice, čajnike i ostale rekvizite koji su bili potrebni za kavanu. U učionicu smo unijeli šest stolova koji su poslužili za kavanu, napravili smo „šank“, posložili stolice, uredili zidove kavane slikama koje su učenici sami napravili, a jedan zid ostavili smo kako bismo na njega postavili slike za muzej. U kavani su se nalazile i igre (šah i karte) i posude za kavu. Učenici su također izabrali i glazbu koja će se u kavani puštati (glazba su bila djela R. Wagnera). Kavanu smo nazvali kao i sam projekt „S Wagnerom na terasi“. Nakon što smo sve postavili, isprobali smo predstavu „Neshvaćeni Wagner“, a kustos je isprobao obilazak muzeja. (U izradi projekta odredili smo dva kustosa, ali se jedan od njih u ponedjeljak 11.lipnja razbolio te nije mogao biti prisutan završnoj etapi projekta kao ni samoj provedbi projekta)

DESETI NASTAVNI SAT, 13. LIPNJA 2018.

Projekt „S Wagnerom na terasi“ završio je u srijedu na prvome satu. Iako je moja prvotna želja bila da se projektna nastava provede kroz cijeli dan, škola mi to nije dopustila, tako da smo dobili jedan sat za izvedbu. Na projekt su bili pozvani učenici trećih razreda te Varaždinske gimnazije s njihovim razrednicima. Zbog ovih nedostataka projekt na žalost nije mogao zaživjeti u punom sjaju, ali unatoč tomu projekt je izvanredno prošao. Pri ulasku je u učionicu pozvane učenike i nastavnike dočekao kustos muzeja i poveo ih u obilazak muzeja. Zbog prethodno navedenih nedostataka, pozvani su morali sjesti u gledalište, a ne u kavanu kao što je prvotno bilo predviđeno. U kavani su sjedili učenici koji su provodili projekt. Svima je (i u kavani i u gledalištu) bila ponuđena kava. Nakon što je svatko razgledao muzej i smjestio se u gledalište, započela je predstava koja je trajala otprilike 10 minuta te je na zabavan i zanimljiv

način opisala zamršen život i mišljenja R. Wagnera. Provedbu projekta fotografirali su i snimili učenici Fotografske skupine te gimnazije. Slike su priložene uz diplomski rad kao Prilog 5.

PRILOG 2 – PowerPoint prezentacija za projekt „S Wagnerom na terasi“

SADRŽAJ

1. DIO – UPOZNAVANJE
 - Što je interdisciplinarni projekt?
 - Što ćemo mi raditi i koji je cilj projekta?
 - Richard Wagner
2. DIO – IZRADA IDEJA
3. DIO – PROVEDBA PROJEKTA

S WAGNEROM NA TERASI

- PROJEKT ZA DIPLOMSKI RAD

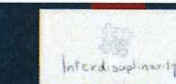
NAPISALA: Paula Iličić

Varaždin, 02.05.2018.

1. DIO - UPOZNAVANJE

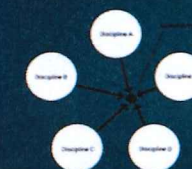
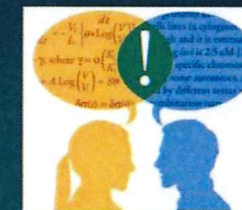
Što je interdisciplinarnost?

- ▶ uključuje suradništvo nastavnika, povezanost predmeta i drugačiji način interpretiranja gradiva



- Potiče kreativno razmišljanje

- ▶ Svima koji sudjeluju daje ulogu u stvaranju i kreiranju plana i materijala



- Nudi mogućnost da se jedna tema sagleda sa više kutova i više različitih područja

Što je interdisciplinarni projekt?

- ▶ Projekt u kojem sudjeluju i profesori i učenici
- ▶ Projekt kojeg svi zajedno osmišljavamo i provodimo
- ▶ Projekt u kojem se pokušava objediniti više predmeta kako bi bošili do cilja



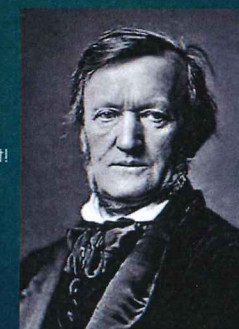
Što ćemo mi raditi? – Koji je naš cilj?

- ▶ Naš projekt zove se – REFORMA OPERE ILI KAKO JE WAGNER UZDRMAO DRUŠTVO!
- ▶ Cilj: - Kroz projekt bi se sagledala reforma opere koju je započeo R. Wagner i kako je ona utjecala na razvoj glazbe, ali i razvoj ostalih umjetnosti u to vrijeme te kako je takva velika promjena utjecala na današnji svjetonazor
- Naučiti interdisciplinarni način izvedbe projekata, ali i rada u školi

Imagination creates reality.

Richard Wagner

I write music with an exclamation point!



I wish I could score everything for horns!

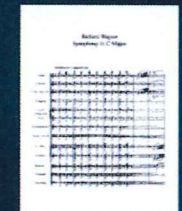
Život

- ▶ Roden 22. svibnja 1813. godine kao deveto dijete
- ▶ Sa 17 godina izvedeno njegovo djelo Uvertira u B-duru
- ▶ U početku radi kao koncertmajstor i dirigent po opernim kućama za malu plaću
- ▶ Proboj mu donosi opera „Rienzi“, a nakon toga nastaju najslavnija djela kao što su „Tannhäuser“ i „Lohengrin“

- ▶ Veliki je demokrat te sudjeluje u revoluciji zbog koje mora u egzil u Švicarsku gdje piše jedno od svojih poznatijih djela „Umjetničko djelo budućnosti“
- ▶ kad je Angelo Neumann preuzeo vodstvo Leipziškog Gradskog kazališta, započela je blistava epoha wagnerijanskih opera u Saskoj
- ▶ Wagnera voli bavarski kralj Ludwig II. te uz njegovu financijsku pomoć projektira kazalište Festspielhaus gdje izvodi praizvedbu „Prsten Nibelunga“
- ▶ Umire 13.2.1883. u Veneciji

Značajna djela

- ▶ Tetralogija Prsten Nibelunga (Der Ring des Nibelungen) - koja obuhvaća četiri glazbene drame: - Rajnino zlato
 - Die Walküre
 - Siegfried
 - Sumrak bogova
- ▶ Poznate opere: Tristan i Izolda, Leteći Holandez, Tannhäuser
- ▶ Ostala djela: Simfonija u C-duru, Faust Uvertira

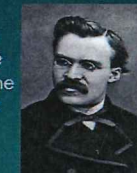


- ▶ Wagnerove opera, spisi, politika, vjerovanja i neobičan stil života učinili su ga za života kontroverznom figurom. Nakon Wagnerove smrti, rasprave o njegovim idejama i njihove interpretacije, osobito u Njemačkoj u 20. stoljeću, nastavili su ga činiti politički i društveno kontroverznim na način na koji drugi veliki skladatelji nisu.



Kritički pogled na Wagnerovo stvaralaštvo

- "Is Wagner a human being at all? Is he not rather a disease? He contaminates everything he touches – he has made music sick." -Friedrich Nietzsche



FRIEDRICH
NIETZSCHE

- "After the last notes of *Götterdämmerung* I felt as though I had been let out of prison." -Peter Tchaikovsky



PETER
TCHAIKOVSKY



OSCAR WILDE

- ▶ "I like Wagner's music better than any other music. It is so loud that one can talk the whole time, without people hearing what one says." -Oscar Wilde

TOČKE ZA RAZMIŠLJANJE

S područja umjetnosti:

- Wagnerov stil skladanja utječe i na današnju glazbu pa se efekti koje Wagner upotrebljava mogu pronaći u mnogim filmovima (kao što je Star Wars) i u mnogim pop pjesmama (Pink Floyd, Lady Gaga)
- Wagner je bio i glazbeni glas njegove generacije, ali i prvi skladatelj koji je inicirao pokret prema globalizaciji klasične glazbe
- Utječe na francusku operu (Massenet), talijansku operu (Verdi, ali posebno Puccini), čak i na rusku glazbu (Čaikovsky, kasnije Rachmaninov...)
- Svatko se u tom razdoblju deklarirao kao wagnerijanac ili anti-wagnerijanac
- Wagner se kao Nijemac ističe – prvotno piše operu koja se u ono vrijeme smatrala talijanskom pop glazbom

S područja povijesti i književnosti:

- ▶ Nedvojbeno je istina da je njegova glazba bila jedna od najutjecajnijih u njegovo vrijeme, pa i danas, ali postoje mnogi koji će reći da je Wagner bio loš čovjek.
- Neki koji ni malo ne vole Wagnerova djela su Nietzsche, Mann, ali i mnogi drugi. Prema Nietzscheu, Wagner je bio „bolesan čovjek“ koji donosi histerične probleme, a već sam njegov izbor junaka (koji su galerija bolesnika) predstavljaju bolesničku sliku.
- ▶ Židovi su po Wagneru bili označeni kao "etničko pleme bez tla" koje odlikuje "razumnost bez tla", odnosno Židovi su bili optuživani kao "visoko refleksivna židovska inteligencija, sasvim bez korijenja".
- Wagnerove estetske ideje, kao spoj ljubavi, smrti i besmrtnosti, pojavljuju se i u Freudovim pisanjima.
- Njegovi pogledi uvelike utječu na Njemačku politiku – stvorio je takozvani wagnerijanski svjetonazor čiji je cilj bio svjetonazorno jedinstvo Njemačke koje je trebalo biti uspostavljeno putem autorativne države.

A SAD...

1. DOBIT ĆETE NASTAVNI LIST SA OSNOVNIM INFORMACIJAMA O PROJEKTU
2. DOBIT ĆETE PAPIR SA KRATKIM TEKSTOVIMA O WAGNERU

Hvala na suradnji! 😊

PRILOG 3 – NASTAVNI LIST

LISTIĆ ZA PROJEKT

(na ovom listiću pišu sve informacije o projektu u kojem ćete sudjelovati, zajedno sa zadatkom za drugi dio projekta)

TEMA PROJEKTA: Na terasi s Wagnerom

IDEJA ZA DRUGI DIO PROJEKTA: Izrada kafića (iz doba u kojem je Wagner živio) u kojem će biti razna događanja

- neka od tih događanja mogu biti:

1. puštanje (ili po mogućnosti sviranje) Wagnerove glazbe
2. Intervju s Wagnerom
3. Parlaonica na temu Wagnerove reforme opere

- VAŽNO!! - sve što je navedeno može, ali i NE MORA biti izvedeno, ideje koje su navedene su samo kostur na temelju kojeg se mogu razviti nove (i bolje) ideje - ZATO TREBAMO SVE VAS!

ŠTO SE OD VAS OČEKUJE

- pročitajte kratke tekstiće koje sam vam podjelila - kritički ih sagledajte
- RAZMISLITE o tome što bi VI mogli napraviti za ovaj projekt tako da, kada se nađemo sljedeći put, imate već razrađenu ideju na koji način možete pridonjeti izgradnji ovoga projekta
- sve što smislite bit će uvaženo i na kraju ćemo zajedno odabrati one ideje koje nam se najviše sviđaju

Iz područja umjetnosti

Richard Wagner je imao veliko značenje u povijesti glazbe. Njegova je reforma opere pridonijela novoj izgradnji opere i glazbenog svijeta u budućnosti. Uveo je lajtmotive, te na taj način učvrstio vezu između glazbe i drame i olakšao snalaženje u glazbeno-scenskom zbivanju. Provodio je lajtmotive poput tema u simfonijama, pa kažemo da je simfonizirao orkestar. Podjelu opere na brojeve zamijenio je podjelom na prizore. Orkestru je dao novo značenje. Umjesto da služi samo za pratnju pjevača, kod Wagnera orkestar postaje nositeljem dramske radnje. Pojačao je sastav puhalkih instrumenata, uveo u orkestar basklarinet, engleski rog te Wagnerove tube. Na taj način on je uvelike utjecao na budućnost skladanja.

Osim reforme opere, njegov bogat opus djela također je pridonio području glazbene umjetnosti. Samo neka od njegovih poznatih djela su: tetralogija Prsten Nibelunga koji uključuje četiri opere (Rajnino zlato, Die Walküre, Siegfried i Sumrak bogova), opera Tristan i Izolda i uvertira „Majstorima pjevačima“ samo su neka od mnogih djela kojima je Wagner zadivio svijet.

Iz područja književnosti i povijesti

Nietzsche o Wagneru:

Wagnerova je umjetnost bolesna. Probleme koje on donosi na pozornicu su sami histerični problemi - konvulzivni u svojim afektima, prenadražene senzibilnosti i ukusa koji traže uvijek oštrije začine, a njihovu nestabilnost on preoblači u principe; a ne najmanje važno, već sam izbor njegovih junaka i junakinja, promatrani kao psihološki tipovi (galerija bolesnika); sve skupa predstavlja bolesničku sliku koja ne dopušta nikakve dvojbe. Wagner est une nevrose... Za naše liječnike i psihologe Wagner predstavlja najinteresantniji slučaj, svakako jedan sasvim potpun. Upravo zato jer ništa nije modernije od te cjelovite bolesti, ta zakašnjelost i prenadraženost nervozne mašinerije, Wagner je moderni umjetnik par excellence, Cagliostro modernosti. U njegovoj je umjetnosti na najzavodljiviji način pomiješano ono što cijeli svijet danas najviše potrebuje - to su tri velika stimulansa iznemoglosti: ono brutalno, ono umjetno i ono nevino (idiotsko)

Još malo o Wagneru

Wagner ni o čemu nije tako duboko promišljao kao o iskupljenju; njegova je opera, opera iskupljenja. Kod njega uvijek netko hoće biti iskupljen, jednom dečko, jednom gospodična - to je njegov problem". Wagner nas poučava kako nevinost posebno rado iskupljuje interesantne grešnike (slučaj Tannhauser). Ili da će sami vječni Židov biti iskupljen, skrasiti se, kada se oženi (slučaj Letećeg Holandeza). Ili da stare i propale žene prvenstveno hoće biti iskupljene od nevinih mladića (slučaj Kundry) Ili da lijepe djevojke najdraže budu iskupljene od viteza, koji je wagnerijanac (slučaj u Majstorima pjevačima). Ili da udane žene također rado hoće biti iskupljene od viteza (slučaj Isolde), ili da će "stari bog" koji je moralno u svakom pogledu kompromitiran, biti konačno iskupljen od jednog slobodoumnika i imoralista (slučaj Prstena). Divite se posebno toj zadnjoj dubokoumnosti...

Wagnerov odnos prema Židovima

Wagner je bio pisac teorijskih radova o glazbi, teatru, umjetnosti i politici, a o vrijednosti i značenju tih radova po sebi, kao i za razumijevanje Wagnerova umjetničkog stvaranja, mišljenja stručnjaka su također prilično podijeljena. Međutim, na široj kulturno-političkoj sceni postao je Wagner osobito poznat kao pisac znamenitog pamfleta "Židovstvo u glazbi". Taj se Wagnerov tekst inače smatra jednim od najznačajnijih i najutjecajnijih antisemitskih spisa 19. stoljeća u Njemačkoj. Židovi su po Wagnera bili označeni kao "etničko pleme bez tla", a koje odlikuje "razumnost bez tla", odnosno, Židovi su bili optuživani kao "visoko refleksivna židovska inteligencija, sasvim bez korijenja". Zatim, Židovi su po Wagneru bili opterećeni svojom beznadno izgubljenom prošlošću, pa zato ne mogu niti jednu zemlju u kojoj su se nastanili prihvatiti kao domovinu.

Wagner zadobiva djelomično grotesknu mesijansku ulogu kada je stvorio tzv. wagnerijanski svjetonazor. Uskoro se razvija pravi kult Wagnera, a koji je od samog početka bio povezan s jasno izraženim političkim zahtjevima, dok je središnji cilj tog pokreta formuliran u zahtjev ka svjetonazornom jedinstvu svih Nijemaca, a taj je cilj bio postavljen i zahtijevan od samog Wagnera. Nacionalno jedinstvo koje su zagovarali wagnerijanci trebalo je biti uspostavljeno putem autoritativne države, a kao protuotrov, protuteža naspram ustavne države, republike koja navodno odgovara zapadnoj civilizaciji. Tome oprečno wagnerijanci su sa svoje strane zagovarali nejasnu, maglovitu povezanost državnog autoriteta i kulturnog jedinstva.

PRILOG 5 – ANKETA

ANKETA

Ova anketa namijenjena je za temeljitiji pregled uspješnosti projekta „Na terasi s Wagnerom“.
Anketa je anonimna.

Bio/bila sam u grupi za: PREDSTAVU MUZEJ

NA SLJEDEĆA PITANJA ODGOVOR ZAOKRUŽI:

KAKO TI SE SVIĐALO SUDJELOVATI U PROJEKTOJ NASTAVI?

1 2 3 4 5

MISLIŠ LI DA JE PROJEKTA NASTAVA DOBRA METODA UČENJA VIŠE PREDMETA?

1 2 3 4 5

BI LI ŽELIO/ŽELJELA U BUDUĆNOSTI SUDJELOVATI U PROJEKTOJ NASTAVI?

DA NE

MISLIŠ LI DA JE POTREBNO U ŠKOLAMA ČEŠĆE PROVODITI PROJEKTOJ NASTAVI?

DA NE

NA SLJEDEĆA PITANJA ODGOVORI REČENICOM:

PREMA TVOJEM MIŠLJENJU KOJE SU PREDNOSTI PROJEKTNE NASTAVE?

PREMA TVOJEM MIŠLJENJU KOJI SU NEDOSTACI PROJEKTNE NASTAVE?

PRILOG 6 – FOTOGRAFIJE PROJEKTA „S WAGNEROM NA TERASI“



FOTOGRAFIJA 1 – KAVANA „S WAGNEROM NA TERASI“



FOTOGRAFIJA 2 – JEDAN OD STOLOVA U KAVANI



FOTOGRAFIJA 3 – JEDAN OD STOLOVA SA ŠAHOVSKOM PLOČOM



FOTOGRAFIJA 4 – RADOVI UČENIKA ZA UREĐENJE KAVANE



FOTOGRAFIJA 5 – MUZEJ O R. WAGNERU



FOTOGRAFIJA 6 – PSIHOLGINJA IZ PREDSTAVE



FOTOGRAFIJA 7 – KAVANA I DIO PREDSTAVE



FOTOGRAFIJA 8 – DIO PREDSTAVE, WAGNER SA PSIHOLOGINJOM



FOTOGRAFIJA 9 – OBILAZAK UČENIKA PO MUZJEJU I KAVANI